G. CIPRIAN

OMUL CU MÂRŢOAGA



THALIA

Lector ANGELA CISMAS

Tehnoredactor ATTRA IONESCU

Tiparul executat la ÎNTEEEINDEEEA POLIGRAFICĂ „INFORMAŢIA”.

Str. Brezoianu 28 – 25 Coli tipar: 6.25 Comanda 66

Privită cu lupa, Omul cu mârţoaga este un mozaic de toate varietăţile teatrale câte au putut intra în experienţa unui actor: Ibsen, Strindberg, Pirandello. […] Dar sudura pietricelelor e trainică, efectul este extraordinar, […] Un biet arhivar pe care nimeni nu-l crede în stare de vreun act de valoare deosebită, are în el puteri nebănuite. Ironizat de toţi, gonit de proprietar, părăsit de nevastă, el cultivă un cal de curse rebegit în care crede cu fanatism. Lucru neaşteptat de alţii, mârţoaga câştigă cursa. Omul umil şi ridicul devine deodată un taumaturg, […] Această trecere din planul realităţii zilnice în acela al valorilor spirituale, într-asta constă originalitatea stranie a operei.

G. Ciprian s-a relevat ca un mic Calderón al nostru. Masiv, brutal în vorbă, cu un cap pătrat în care gândirea pare a se chinui, el lasă să se vadă pentru ochiul perspicace o lumină scurtă de inteligenţă adâncă în fundul pupilelor sale. Omul cu mârţoaga era chiar dânsul.

GEORGE CĂLINESCU

Coperta colecţiei:

Micu Veniamin

Volumul reproduce textul G. Ciprian, Scrieri, vol. II, Editura pentru literatură, 1965

G. CIPRIAN

OMUL CU MÂRŢOAGA

COMEDIE ÎN PATRU ACTE



EDITURA UNIVERS

TEATRUL NAŢIONAL I.L. CARAGIALE

BUCUREŞTI-1972

Feciorului meu Alexandru

Personajele
CHIRICĂ, arhivar
VARLAM, prietenul său
ALEXANDRU NICHITA
ANA, soţia lui Chirică
BĂIATUL CEL MARE
BĂIATUL CEL MIC
INSPECTORUL GENERAL
OMUL CU IDEI
STĂPÂNUL CALULUI
PROVINCIALUL
PROPRIETARUL CASEI
DIRECTORUL ŞCOLII
AJUTORUL DE ARHIVAR
LICEANUL
FIRA, servitoare
UN SLUJBAŞ
UN DELEGAT
O FEMEIE BĂTRÂNĂ
UN APROD
Slujbaşi, delegaţi

A C T U L I

O cameră simplu mobilată. Obişnuita masă la mijloc cu tradiţionalele patru scaune împrejur şi nelipsita canapea cu droturile stricate, la o parte. În colţul din dreapta, spre fund, un birou mic cu cărţi în neregulă şi dosare. În spatele biroului, fereastră. În stânga, lângă perete, o etajeră cu volume legate frumos şi frumos orânduite. În dosul etajerei o uşă, care duce în odaia de dormit a doamnei Chirică şi în camera copiilor. În dreapta, planul întâi, camera domnului Chirică. O uşă laterală, ceva mai sus, răspunde în coridorul care duce la bucătărie. În fund, un mic vestibul cu geamlâc.

Nichita şi Varlam se zăresc în geamlâcul vestibulului. Varlam deschide şi face loc lui Nichita. Amândoi îşi agaţă pălăriile în cuier.

NICHITA: Sunt tare curios să-l văd la faţă. VARLAM: E neschimbat ca înfăţişare, atâta doar, că anii i-au cam pungit obrajii. (Oprindu-se în prag.) Să ştii că nu-i acasă.

NICHITA: Ce te face să crezi?

VARLAM: Dacă nu-i în colţişorul lui (arată biroul) slabă nădejde

să fie... (Deschide uşa din dreapta, dispare o clipă, apoi se întoarce.) Nu-i.

NICHITA: Îmi pare rău.

VARLAM (urcă şi apasă soneria de lângă fereastră): Poate că e Ana acasă.

NICHITA: Cine e Aia?

VARLAM: Nevastă-sa.

NICHITA: Cum, e însurat?

VARLAM: De zece ani.

NICHITA: Mare minune! M-am gândit de multe ori la el, dar să-ţi spun drept, nu mi l-am închipuit niciodată şef de familie. Chirică... cu nevastă. VARLAM: Şi copii.

NICHITA: Mare minune!

Fira intră din bucătărie.

VARLAM: Coniţa e acasă?

FIRA: Nu. E plecată în oraş.

VARLAM: Şi boierul?

FIRA: Dumnealui e la câmp.

NICHITA: Au moşie?

Fira bufneşte şi-şi astupă gara ţărăneşte cu palma, apoi iese.

VARLAM: Toanta a vrut să spuie că Chirică e afară la alergări. Azi e zi de curse. Aşa e.

NICHITA: Tot se mai ţine de ele?

VARLAM: E marea lui slăbiciune; singura de altfel. Îţi aduci aminte? Noi strigam numele unui cal şi el îi spunea părinţii pe dinafară, când a alergat întâi, de câte ori a câştigat, pe ce distanţă şi cu ce jochei.

NICHITA: Avea o memorie fenomenală.

Se uită la ceas.

VARLAM: Trebuie să pice dintr-un minut într-altul. Eu zic să-l aşteptăm puţin. Are să-i facă mare plăcere.

NICHITA: Un sfert de ceas pot să mai stau. La şapte şi jumătate trebuie să fiu într-un loc anumit.

VARLAM: Aha!

NICHITA: Te poftesc să-mi dai dreptate. Viu de la ţară, de la pădure. M-am sastisii de vânat rustic, mi s-a făcut dor de foşnetul unei fuste de mă lase.

VARLAM: Nu te-ai mai săturat?

NICHITA: Abia acum am de gând să mă ocup de capitolul ăsta cum se cuvine. Lupta dârză cu greutăţile vieţii nu prea mi-a dat răgaz. Acum însă am şi timp, şi mijloace.

[8]

VARLAM: Te-ai împăcat cu bătrânul?

NICHITA: Bătrânul e mort de două luni de zile. A murit ca un câine, după cum a şi trăit. A picat trăsnit ca un stejar, fără să aibă vreme să mă dezmoştenească.

VARLAM: De mortuis…

NICHITA: Nu. Mi-e peste putinţă să uit ce am îndurat din pricina câinelui ăluia. (Stăpânindu-se.) Dar, vorba ta, de vreme ce s-a dus…

VARLAM: Şi de vreme ce-l moşteneşti…

NICHITA (zâmbind): Da, ăsta ar fi un cuvânt. Tu nu-ţi dai seama ce înseamnă să trăieşti printre străini, fără un ban şi cu o fire ca a mea.

VARLAM: Îmi închipui.

NICHITA: Nu-ţi poţi închipui. Mică tăcere.

VARLAM: Te-ai întors de mult în ţară?

NICHITA: La câteva zile după fericitul eveniment.

VARLAM: Zău, prea eşti din cale-afară…

NICHITA: Ei, scumpule, fiecare trăieşte pentru sine. Ăsta-i adevărul. Restul e poleială. Pentru mine moartea bătrânului a fost cea mai fericită întâmplare din viaţa mea.

VARLAM: Mă îngrozeşti. Te-ai întors mai sălbatic de cum ai plecat. Apusul civilizat să nu te fi învăţat nimic?

NICHITA: Apusul civilizat a întării cu parafe şi sigilii vechea mea lozincă: eu, eu şi numai eu.

Ana intră prin fund cu cei doi copii ai săi.

Nichita şi Varlam se ridică de pe canapea.

VARLAM: Dă-mi voie, Ana, să-ţi înfăţişez o dihanie rară:

O fiară în sacou. (Nichita se înclină.) Ghiceşti cine e?

Ana se uită zâmbind la Nichita şi ridică din umeri.

NICHITA: Doamnă, sub piei nelucrate, sau sub lână bătută la maşină, s-a ascuns în toate vremurile aceeaşi nedomolită fiară.

ANA (care poartă o rochie uşoară, foarte străvezie): Noi, cel puţin, am avut întotdeauna sinceritatea să ne-arătăm aşa cum suntem.

[9]

VARLAM: Goale.

BĂIATUL CEL MARE: Uite, mamă, ce domn spătos!

NICHITA (se pleacă zâmbind şi sărută mâna Anei): Alexandra Nichita.

ANA: Dumneata eşti? Atunci Varlam a avut dreptate. Cunosc isprăvile dumitale din şcoală.

NICHITA: Nu cunoaşteţi nimic: am făcut altele mai mari.

ANA (râzând): Un cuvânt mai mult să cred cu adevărat că eşti o... fiară.

Lasă dinadins să i se vadă dinţii.

NICHITA: Îmi place cuvântul ăsta când e rostit de o gură ca a dumitale.

ANA: Ce fel e gura mea?

NICHITA: Ca a unei pisici sălbatice.

BĂIATUL CEL MARE: Mamă, domnul ăsta a spus o vorbă rea.

AXA (roşie la faţă): George!

NICHITA (ia copilul de subsuori şi îl ridică în sus): Bravo ţie, mânzule! Când vei fi mare, să spui la fel, pe faţă, ce gândeşti.

Băiatul îi înfige unghiile în obraz. Nichita îl scapă din mâini.

ANA: Să piei din ochii mei! (Băiatul cel mare aruncă nişte ochi duşmănoşi lui Nichita, cel mic iese scâncindu-se după fratele său.) Te rog să-i ierţi, domnule Nichita. Poftim, a dat sângele!

NICHITA (zâmbind): Asta-mi face plăcere.

ANA (scoate o balistă şi-i tamponează obrazul): Şi dacă n-am face sacrificii ca să le dăm o creştere cuviincioasă... Suntem destul de strâmtoraţi şi cu toate astea îi ţiu în şcoală particulară. Vai, cum şi-a înfipt ghearele!

Trupurile lor sunt aproape lipite unul de – altul.

NICHITA (privind-o cu îndrăzneală în ochi): Îi sunt recunoscător că m-a zgâriat.

[10]

Mică tăcere.

ANA (roşie la faţă): Ai călătorit mult pe mare?

NICHITA: M-am zbătut mai mult pe uscat, dar am străbătut adeseori oceanul.

FIRA (din dreapta): Goniţă, a venit domnul proprietar.

ANA (încurcată): Pofteşte-l. Sau, mai bine, nu: roagă-l să treacă mai târziu; ori spune-i să aştepte dincolo. Fira iese.

NICHITA: Poate că prezenţa mea vă stinghereşte.

ANA: Nicidecum. Mă stinghereşte prezenţa proprietarului... Mă

iertaţi un moment. Iese în dreapta.

NICHITA (privind în urma ei): E cu putinţă să aibă Chirică asemenea femeie?

VARLAM: Eram sigur că ai să-ţi pui întrebarea asta.

NICHITA: E o femeie de soi. Una din făpturile rare care la treizeci de ani n-au decât optsprezece şi care nu îmbătrânesc niciodată.

VARLAM: Ai ochiul ager, de pasăre de pradă deprinsă cu vânatul.

NICHITA: În privinţa asta nu m-am înşelat niciodată. (Se uită lung spre uşa din dreapta.) Mă întreb, însă, dacă n-am mai văzut-o eu undeva pe femeiuşcă asta.

VARLAM: În vis.

NICHITA: Nu, aievea, pe pământ.

VARLAM: N-a trecut niciodată graniţa.

NICHITA: Cu toate astea, am văzut-o. (Deodată, iluminat.) Ştii unde? Demult, într-un cârd de fete care ieşeau de la şcoală pe două rânduri. Ea este! E fetiţa de treisprezece ani cu ghiozdănaşul în spate pe care am ochit-o dintr-un cârd de domnişoare cu sânii învoiţi. Şi n-am văzut-o decât o singură dată!

VARLAM: Iluzie. Fiecare purtăm sub pleoape un chip de fată pe care îl răsfrângem în toate femeile care ne plac.

NICHITA: Dacă vrei, pot să-ţi spun şi şcoala unde a învăţat – la cincisprezece ani aveam ochiul mai ager ca acum: un pension cu grilaj verde pe o străduţă dosnică, din spatele unei circumscripţii poliţieneşti.

VARLAM (mişcat): Ai straşnică memorie!

NICHITA: Şi n-am văzut-o decât o singură dată! A doua zi, fireşte, am uitat-o. Nu era să-mi pierd vremea după fete de treisprezece ani! (Se uită zâmbind la Varlam.) Dar tu de unde ştii că este aşa?

VARLAM: Am bătut de multe ori, cu Chirică, caldarâmul străduţei dosnice din spatele circumscripţiei poliţieneşti – am fost marele lui confident. Doamne, ce multă vreme s-a scurs de atunci: douăzeci de ani încheiaţi! Grilajul era verde şi piatra de sub el gălbuie. În faţa şcolii era o librărie şi alături un chioşc cu jurnale. Colţurile astea două ne erau dragi, dar circumscripţia de poliţie ne umplea de groază. Parcă tot ne era frică să nu ne înşface careva de ceafă şi să ne strige:

hoţilor, umblaţi după fetiţe cu ghiozdanul în spate? Dar nici noi n-aveam prea mulţi ani. Eram doi băietani abia răsăriţi şi mai sfioşi ca toate fetele din lume. Ani de zile Chirică n-a îndrăznit să-i spuie o vorbă Anei, şi doar la prânz şi seara ne cumpăram regulat condeie şi jurnale.

NICHITA: Dar cum se face că mi-aţi ascuns marea voastră taină? Eram doar în legături de prietenie foarte strânse.

VARLAM: Ne feream de tine din instinct – ca vrabia de uliu.

NICHITA (zâmbind): Vă era teamă să n-apuc păsărică în gheare!

ANA (intră cu faţa schimbată, dar stăpânindu-se): Mare plictiseală să n-ai un acoperiş al tău!

VARLAM: Ţi-a spus vreo grosolănie?

ANA: Nu. Dar îşi permite să-mi vorbească cu o familiaritate… Uf, de-aş scăpa odată din maghernița lui!

NICHITA (ridicându-se): Mie… vă rog să-mi daţi voie…

ANA: Te rog să stai, domnule Nichita. Ne cunoaştem numai de câteva minute, dar nu mă feresc de dumneata. La urma urmei, nu e nicio ruşine să datorezi cuiva bani

[12]

VARLAM: E mai ruşinos să n-ai datornici…

NICHITA (stând): Cunosc papara asta, slavă Domnului! Am trăit ani întregi din împrumut.

Fira intră din bucătărie.

ANA: Un nespălat ca ăla să îndrăznească să-mi spuie…

VARLAM: Ei, vezi că ţi-a spus ceva!

ANA: Nu pot să sufăr omul îngălat, cu dinţii neîngrijiţi.

CHIRICĂ (intră voios, cu braţele încărcate. Pune cumpărăturile pe o măsuţă, în vestibul): Fira, vezi că e jos la trăsură un coş! Fira iese.

VARLAM (după ce a făcut semn lui Nichita să se ascundă): Dar ce-i asta pe tine? Se vede că ai dat lovitura…

CHIRICĂ: Te pomeneşti! (la un pacheţel legat cu sfoară şi coboară învârtindu-l.) Ana, ia ghici ce-i aici!

NICHITA (din ascunzătoare): Opaiţa!

CHIRICĂ (automatic): L'invizible şi să-Grace!

NICHITA (la fel): Flag!

CHIRICĂ (automatic): Florizel al doilea şi Aggie.

NICHITA: Busuioc!

CHIRICĂ (ca şi cum ar asculta o melodie de departe): Nene,

glasul ăsta îl cunosc. Nu l-am auzit de mult, dar îl cunosc.

NICHITA: Zigomar!

CHIRICĂ (foarte atent): E glasul lui Nichita!

NICHITA (ieşind din ascunzătoare): Ai ghicit! Se sărută.

CHIRICĂ: Ia te uită! Hotărât lucru, ziua de azi e o zi rară. Şezi. (Priveşte lung pe Nichita.) Nene, îmi pare bine! Anişoară dragă, azi o să petrecem. Am jos la trăsură un coş încărcat cu sticle.

FIRA (din fund): Jos nu e nicio trăsură!

CHIRICĂ: Nu se poate.

FIRA: Şi niciun coş.

CHIRICĂ: Nu se poate.

[13]

Se repede afară.

NICHITA: E adorabil!

ANA: Da, ştie papagaliceşte genealogia tuturor gloabelor.

NICHITA: În şcoală, în privinţa asta, era neîntrecut.

ANA: E adevărat că dumneata îi turnai cerneală în cap?

NICHITA: Îi picam de sus cu sticluţa. Dar el era aşa de afundat în gânduri, că de cele mai multe ori nici nu băga de seamă. (Schimbă o privire cu Varlam.) Cam întindeam cu toţii coarda...

VARLAM: Tu erai cel mai barbar.

NICHITA: De-aceea mă şi iubea mai mult ca pe alţii. În schimb, eram şi marele lui apărător.

CHIRICĂ (se întoarce foarte nedumerit): Nu e!

NICHITA: Ştii cel puţin numărul birjei?

CHIRICĂ: Nu mă uit niciodată la numere.

ANA: Atâta grijă puteai să ai...

CHIRICĂ: Nu-ţi face inimă rea pentru o nimica toată. Am să-ţi dau îndată o veste mare. Na, Fira, du-te şi cumpără vin. Le întinde o hârtie de o sută. Fira iese.

VARLAM: E curios cum te ghicesc pe tine toţi!

CHIRICĂ (senin): Asta mă mir şi eu. Ana trece în vestibul.

CHIRICĂ: Te-ai împăcat cu bătrânul?

NICHITA: Da, şi pentru totdeauna.

CHIRICĂ: Îmi pare bine.

NICHITA: Şi mie.

VARLAM: E un nelegiuit. Taică-su a răposat de două luni.

CHIRICĂ: Adevărat?

NICHITA: Recunoaşteţi şi voi că putea să se grăbească.

ANA (se aşază la masă): Vorbeşti de tatăl dumitale?

NICHITA: Da, doamnă, de autorul zilelor mele. Cea mai egoistă, mai avară şi împietrită fiinţă pe care am cunoscut-o. ANA: După câte ştiu, ai avea şi dumneata o parte oarecare de vină…

[14]

NICHITA: Am făcut într-o zi, este adevărat, un gest nesocotit – mă scosese din fire răceala şi calicenia lui – dar i-am cerut de nenumărate ori iertare. Nici n-a vrut să audă. În cele din urmă mi-am luat lumea în cap.

VARLAM: Mă mir cum nu s-a gândit din vreme să te dezmoştenească.

NICHITA: Am avut noroc.

CHIRICĂ: Te iubea.

NICHITA: Aş! credea că are să trăiască nouă vieţi. Dar să nu mai vorbim. Sunt mulţumit că am scăpat, în sfârşit, de grija zilei de mâine.

CHIRICĂ: Asta e gogoriţa cea mare! (Fira intră cu două sticle de vin.) Să trăieşti, Fira! Adă degrabă patru pahare şi ceva de ale gustării.

ANA: Eu nu beau.

CHIRICĂ: Trebuie să ciocnim un pahar în sănătatea lui, iar al doilea o să-l bem pentru vestea cea mare! (Se pleacă peste masă.) Sunt pe cale să scap de grija zilei de mâine.

ANA: Fă-mi plăcerea şi nu mai începe cu copilăriile tale. Fira aduce pe o tavă sticla destupată, pahare ţi gustări.

CHIRICĂ (turnând vin): Asta nu e copilărie. Ai să vezi!

(Ridică paharul.) Să trăieşti, Alexandre! Mă bucur din toată inima că te văd.

VARLAM: Mie să-mi mulţumeşti că ţi l-am adus.

NICHITA: Mai degrabă întâmplării.

CHIRICĂ: Atunci întâmplării, fiindcă omul lipsit de noroc nu trage după sine binele cu sfoara.

NICHITA (lui Varlam): Zău, aşa de pustiu eşti?

VARLAM: Nu se vede? Port pecetea nenorocului drept în mijlocul obrazului. Îşi dă un bobârnac peste nas. Ana zâmbeşte.

NICHITA: Mai scrii versuri?

VARLAM: Uneori când sunt la ananghie, ca să împuşc o sută de lei.

NICHITA: Cunosc şi papara asta. Am bătut de multe ori pe

15]

la uşa redacţiilor străine. Numai că mie mi se plătea... ca să nu mai scriu. CHIRICĂ: Ai dus-o aşa de greu?

NICHITA: Groaznic. Am urcat şi am coborât toată gama mizeriei. Asta e adevărata poezie.

VARLAM: Dar examene ai trecut vreunul?

NICHITA: Unul singur – din greşeală.

VARLAM: Ca şi mine.

NICHITA: Am avut însă mustrări de cuget şi m-am angajat numaidecât pe un vapor. Şase luni de zile ştiu şi eu că am trăit!

VARLAM (către Ana): Ce zici de animalul ăsta?

ANA: Fiecare cu firea lui.

NICHITA: Chirică trebuie să fie tobă de carte. Câte patalamale ai, Chirică? CHIRICĂ: Una singură. ANA: Şi-aia de florile mărului.

NICHITA: Mă prind că eşti profesor de latină.

ANA: Mai rău.:

VARLAM: El a urmat dreptul.

NICHITA: Atunci e portărel!

ANA: Aş!

NICHITA: Nici atât?

CHIRICĂ (sfios): Sunt slujbaş la minister.

ANA: Arhivar!

CHIRICĂ (blând): Ei da, arhivar. E vreo ruşine?

NICHITA (zâmbind): E o slujbă foarte onorabilă, dar câştigul cam mic. Avocatura ţi-ar fi produs mai mult. N-ar strica nici acum să încerci.

CHIRICĂ (filosofic): Nene, e târziu. Mi-a bătut şi nevasta capul, dar nu face. Dacă o luam de la început... poate. Însă n-ar fi mers. Vorbesc greu şi cuget încet.

ANA: El a fost ursit din leagăn să fie arhivar.

CHIRICĂ: E o slujbă ideală, nu-ţi cere decât ţinere de minte.

ANA: E o slujbă ridicolă şi umilitoare.

CHIRICĂ: E credinţa ta, eu nu gândesc chiar aşa. Eu parcă nu ştiu că trec în ochii tuturor drept o fiinţă ridicolă? Însă nu-mi pasă. Sunt mulţumit dacă găsesc la mie unul care să mă înţeleagă. În curând însă am să scap de slujba

[16]

cea umilitoare. (Aproape cu solemnitate.) Dragii mei, pentru

prima oară în viaţa mea am izbutit să fac şi eu ceea ce se cheamă o afacere.

VARLAM: Tu?

CHIRICĂ: Eu. Şi am făcut-o. De luni de zile mă poartă cineva cu vorba pentru nişte bani. Azi mi i-a dat, în sfârşit. În curând voi scăpa de gogoriţa zilei de mâine.

NICHITA: Ce sumă ai căpătat?

CHIRICĂ: Treizeci de mii de lei.

NICHITA (zâmbind): Şi asta înseamnă...

CHIRICĂ: N-am isprăvit. Cu banii ăştia nu puteam să-mi astup nici jumătate din datorii. Va să zică, cu ei sau fără ei, totuna. Şi atunci mi-am zis şi eu: Nene, ori-ori!

ANA (repede): Ai jucat banii!

CHIRICĂ: Prostii d-astea las pe alţii să facă. I-am pus la păstrare, deocamdată, i-am închis înc-o mină de aur. Ia ghiciţi ce-am cumpărat cu cei treizeci de mii de lei?

VARLAM: Acţiuni.

CHIRICĂ: Aş!

VARLAM: Covoare vechi!

CHIRICĂ: Nu. Astea sunt lucruri moarte. Am închis banii într-o mină vie.

ANA: Atunci, am înţeles!

VARLAM (repede): Ai cumpărat o gloabă!

CHIRICĂ: Ai ghicit! Dar nu e gloabă. Am pus mâna pe cel mai de soi cal pe care l-am văzut în viaţa mea. (Mişcat.) Mi-am cumpărat un cal. Era visul meu de ani de zile. Un cal! Să ai o fiinţă a ta, pe care s-o mângâi şi care să te privească cu ochii ei blajini... Doamne, să ai un cal!...

ANA (stăpânindu-se): Va să zică, de azi înainte suntem scăpaţi de griji!

NICHITA: Îţi cumperi şi-o biciuşca, încaleci...

VARLAM: Şi eşti călare pe situaţie!

CHIRICĂ: Acuma puteţi şi voi să râdeţi, dar într-o zi aveţi să-mi daţi dreptate.

ANA: Şi aş putea şi eu să ştiu cum se cheamă salvatorul nostru? [17]

CHIRICĂ: Faraon al V-lea.

VARLAM: Nenorocitule, ai fost tras pe sfoară!

ANA: Ai dat treizeci de mii de lei pe mârţoaga aia?

VARLAM: Dar bine, dragă Chirică, ce fel de cunoscător eşti?

Eu nu mă pricep la cai, dar ştiu şi copiii că Faraon este regele gloabelor – îmi pare că aşa e şi poreclit. Se poate să zvârli banii pe fereastră?

CHIRICĂ: Într-o zi au să-mi intre pe fereastră.

ANA: Când îţi spui eu că n-ai simţul realităţii, că trăieşti în vânt!

Iese trântind uşa.

VARLAM (lui Nichita): Am fost şi eu de câteva ori afară la câmp. L-am văzut pe Faraon al V-lea cu ochii mei. Un cal slăbănog de ţi-e mai mare mila de el… Un animal ridicol, care soseşte cu sute de lungimi în coadă şi care stârneşte râsul tuturor. (Lui Chirică.) Să ştii că te-ai făcut de basm. Când s-o afla că s-a găsit cineva care să-l cumpere pe Faraon al V-lea, o să ţi se ducă buhul.

NICHITA (lui Chirică): Aşa strălucită afacere ai făcut?

CHIRICĂ: Am făcut o afacere strălucită!

VARLAM: Eu zic să te duci la fostul stăpân al calului, să-i dai câteva mii de lei câştig, numai să nu se afle că i-ai cumpărat mârţoaga. Roagă-l să-şi ia calul înapoi.

CHIRICĂ: Nu te pricepi!

VARLAM: Bine. Ştiu numai că s-a scris de câteva ori în gazete că ar fi un act de omenie din partea proprietarului să-l scoată pentru totdeauna pe Faraon din circulaţie.

CHIRICĂ: Nu te pricepi. Dar să şedem. (Stau câteşitrei.) Nene, Dumnezeu nu mi-a dat multe daruri, însă unul mi l-a dat: Văd. (Lui Nichita.) Să nu te miri dacă ţi-oi spune că m-aşteptam să vii. Te-am văzut acum două zile.

NICHITA: M-ai văzut?

CHIRICĂ: Da. La mine în arhivă e linişte. Când n-am de lucru, mă. În fund între rafturile cu dosare şi visez cu ochii deschişi. E plăcerea mea. Fel de fel de chipuri şi de gânduri îmi trec atunci pe dinaintea ochilor.

NICHITA: Îţi trec gândurile pe dinaintea ochilor?

[18]

CHIRICĂ: Da. Ca nişte pârâiaşe care se încrucişează şi-şi şerpuieşte fiecare apa în matca lui. Iar ce se desluşeşte mai tare, mai curând sau mai târziu, se arată şi în viaţa de toate zilele.

NICHITA: Spiritism cu masa obişnuieşti să faci?

CHIRICĂ: Ei!

NICHITA: Atunci cum poţi să crezi în asemenea copilării?

CHIRICĂ: Nu sunt copilării, sunt lucruri dovedite, fapte care se împlinesc matematic. Ei bine, vă spun că Faraon are să câştige. Cum este adevărat că eşti şi tu aici lângă mine, Alexandre, şi stăm de vorbă împreună, tot aşa de adevărat e că are să câştige. (Se ridică urmărind cu ochii o nălucă.) Şi are să câştige… cu sute de lungimi. Dar ce zic cu sute… Calul ăsta…

VARLAM: Aiurează.

CHIRICĂ: Nu aiurez, văd. Animalul ăsta oropsit, care soseşte departe, în coadă, în mijlocul batjocurii şi al fluierăturilor, într-o zi…

VARLAM (râzând): Las-o încurcată! Ziua aceea n-are s-o apuce niciodată.

CHIRICĂ: Nu te pricepi!

VARLAM: Dacă mai aleargă de trei ori, a treia oară se opreşte în faţa barăcilor, se lungeşte pe spate şi scapă de trudă pentru totdeauna. Crezi că numai tu ai viziuni? Haidem în oraş, dragă Nichita, aici a început să miroasă a hoit.

NICHITA (neconvins): Da, să mergem.

CHIRICĂ: Credeam că rămâneţi să mâncăm împreună.

NICHITA: Aş fi rămas bucuros, dar isprava ta a supărat rău pe nevastă-ta.

VARLAM: Du-te şi-o împacă. Făgăduieşte-i că ai să dai înapoi mârţoaga şi are să-i treacă.

NICHITA: E tot ce ai mai bun de făcut. Povestea ta cu calul năzdrăvan e o rămăşiţă de pe vremea când citeam basme cu haiduci.

CHIRICĂ: Vă rog să rămâneţi la masă.

VARLAM: Atunci du-te de îmbunează pe Ana.

CHIRICĂ: Da.

Trece în odaia Anei.

[19]

VARLAM: Rămânem?

NICHITA: Eu aş vrea.

VARLAM: Spuneai că la şapte şi jumătate…

NICHITA: Nici nu mă gândesc. Parcă m-ar fi ţintuit cineva de podelele astea. (Privind în stânga.) Voluptuoasă femeie!

VARLAM: Nu-i ăsta cuvântul.

NICHITA: Ispititoare.

VARLAM: Nici.
NICHITA: Lipicioasă.
VARLAM: Te-ai apropiat.
NICHITA: Îl înşală?
VARLAM: Sst…
NICHITA (tare): îl înşală!
VARLAM: Taci!
NICHITA: De mult n-am întâlnit asemenea ispită.
VARLAM: Aşa repede iei foc?
NIGHITA: Ba foarte anevoie. Nu mă uit la oricare. Dar când îmi place o femeie, îmi place.
VARLAM: Ana este nevasta lui Chirică. Ar trebui…
NIGHITA: N-are nicio legătură. Tu parcă ţii seama de asta.
VARLAM (confuz): Eu?
NICHITA: Da, tu. Crezi că e nevoie de ghicit? Te-ai făcut verde la faţă. E greu să zbori în jurul lămpii şi să nu-ţi pârleşti aripile.
VARLAM: Judeci greşit.
NICHITA: Dar bineînţeles că o iubeşti în tăcere. Platonismus!
VARLAM: Taci.
NICHITA: Iată o mâncare din care n-am gustat niciodată. (Râde.) Platonismus!
VARLAM: E o mâncare greu de mistuit, crede-mă. Un aliment sălciu şi plicticos. Dar ce să-i faci, natura are fanteziile ei veninoase. Îi dă unui om un trup şi o minte sănătoasă şi îi plantează – mică scăpare din vedere – o ciupercă în mijlocul obrazului. Toată armonia s-a stricat.
NICHITA: Balada nasului, vechea ta canţonetă.
VARLAM: A mea şi a tuturor oropsiţilor care suspină în umbră.
NICHITA (râzând): Iar în alcov… Chirică!
[20]
VARLAM: Vai de sufletul lui!
NICHITA: Aveţi haz amândoi.
VARLAM: Ţie-ţi dă mâna să râzi. Pe drum, pe când veneam încoace împreună, te furam cu coada ochiului şi parcă nu-mi venea să te mai aduc. Vechea teamă începea să se trezească în mine. Ai tot ce-ţi trebuie ca să în genunchi o femeie.
NICHITA: Toate-mi spun că seamăn cu un uliu. Prin urmare, mai mult le înspăimânt decât le fac să mă îndrăgească.
VARLAM: Mă prind că Ana îşi şterge acum ochii, fără să asculte o

vorbă din câte-i îndrugă Chirică. Se lasă înduplecată numai… ca să vie să te vază…

NICHITA: Îţi închipui prea mult.

VARLAM: Aş pune mâna în foc că este aşa.

Ana şi Chirică intră.

ANA: Te rog să mă ierţi, domnule Nichita…

NICHITA: Între prieteni vechi ea noi se îngăduie.

ANA (zâmbind): Este adevărat că, deşi nu ne cunoaştem decât de câteva minute, vorbesc cu dumneata ca şi când am fi prieteni vechi.

NICHITA: Acelaşi simţământ îl împărtăşesc şi eu. În orice caz, e frumos din partea lui Chirică că şi-a recunoscut greşeala.

CHIRICĂ: Nene, să n-amestecăm. A fost vorba de masă. Ana şi-a dat seama, şi…

NICHITA: Va să zică, n-ai renunţat la mârţoagă!

CHIRICĂ (blând): Să lăsăm. Ziua de azi e o zi rară. Să petrecem puţin şi să uităm. Iartă-mă, Ana, dacă te-am mâhnit. Mai târziu ai să te bucuri.

NICHITA: Atunci amânăm petrecerea pentru altă dată.

ANA: Vă rog să rămâneţi. Sunt deprinsă cu isprăvile lui.

NICHITA: Îmi pare rău că se încăpăţânează. Vinde-o, măi, dracului de gloabă!

CHIRICĂ: Să lăsăm…

VARLAM: Ar vinde-o el, dar crezi că se mai găseşte vreun prost s-o cumpere?

[21]

NICHITA: Ştii ce? îl cumpăr eu pe Faraon.

ANA: Dumneata?

NICHITA: Dacă am să pierd câteva mii de lei, la mine nu se bagă de seamă.

CHIRICĂ: Nu dau calul nici pentru o sută de mii de lei!

ANA: Vedeţi?

VARLAM: Dar bine, omule…

CHIRICĂ: Nene, ştiu ce fac.

NICHITA (zâmbind): Cu tine e greu s-o scoală cineva la cap. (Sărută mâna Anei.) Rămâne pentru altă dată.

ANA: Sper să nu ne dai uitării.

NICHITA: Nu sunt chiar aşa de sălbatic pe cât spun gurile rele. Nichita şi Varlam ies. Chirică îi conduce până în uşa vestibulului, apoi

se întoarce domol. Tăcere grea.

ANA: Cred că ai să-ţi vii în fire şi să dai calul înapoi.

CHIRICĂ: Nu se mai poate.

ANA: Trebuie să se poată, altfel rămânem în drum. Pricepi? Adineauri a venit proprietarul.

CHIRICĂ: Mi-au mai rămas câteva mii de lei – am să i le dau.

ANA: Vrea banii toţi. Ne cere datoria întreagă şi chiria pe un an înainte. Ne aplică legea.

CHIRICĂ: După lege are dreptate.

ANA: Atunci?

CHIRICĂ: Are să mă mai îngăduie. Am să-i explic…

ANA: Să nu-i explici nimic. Oh, ce fiinţă anapoda eşti! Are să-ţi râdă în nas. În lipsa în care ne găsim, ce-ai făcut tu e o monstruozitate.

CHIRICĂ (blajin): Să nu întrebuinţăm cuvinte tari…

ANA: Dar bine, omul lui Dumnezeu, unde ţi-au fost minţile? Cai de curse ne trebuiau nouă? Când îţi spun că trăieşti în vânt L.

CHIRICĂ: Ţi se pare.

ANA: Adevărat. Chiria, şcoala copiilor, întreţinerea zilnică sunt… păreri. Realitatea stă în viziunile bolnave. N-ai un rând de haine ca lumea pe tine, şi…

[22]

CHIRICĂ: M-am plâns vreodată? Sunt mulţumit că poţi fi tu gătită.

ANA: Găseşti?

CHIRICĂ (cu. ochii în pământ): După mijloacele noastre… destul de gătită. ANA: Fac lux mare, adevărat, cu rochii şi pălării întoarse şi răsîntoarse!… CHIRICĂ (blajin): Să lăsăm. E un capitol pe care e mai cuminte să-l închidem.

ANA: Ce vrei să zici?

CHIRICĂ (filosofic): Să lăsăm lucrurile să-şi meargă mersul lor. Să nu scormonim.

ANA: Cunosc eu aerele astea misterioase.

CHIRICĂ: Nu sunt aere.

ANA: Da, eşti filosof mare.

CHIRICĂ (cu un suspin pe care şi-l înăbuşă): Poate că da! Să ne gândim că suntem părinţii copiilor noştri. Atât.

ANA: Trebuia să te gândeşti la copii când ai zvârlit banii pe fereastră. CHIRICĂ: La ei m-am gândit, şi la tine de asemenea.

ANA: Se şi vede.

CHIRICĂ (răspicat): M-am gândit la tine mult, să ştii, mai mult decât îţi închipui.

ANA: Bine, bine. Deocamdată mi-ar fi priit mai mult să am cu ce să-mi scot pardesiul.

CHIRICĂ: Mai ai vreo două – sunt ca şi noi. Cel gri să-l tot fi pus de patru ori.

ANA: Zău? Iei tu seama la asemenea lucruri?

CHIRICĂ: Fără să vreau. Mi s-a întipărit în minte culoarea fiecărei rochii. Ştiu câte ai, când ai îmbrăcat-o întâi pe fiecare, câte pălării ai schimbat iarna trecută şi aş putea să-ţi spun întocmai numărul pantofilor şi al ciorapilor de mătase.

ANA: Se vede că-mi scotoceşti prin garderobe.

CHIRICĂ (trist): Nu scotocesc. Mă uit când lipseşti de acasă, mă uit şi parcă tot nu-mi vine să cred. E o avere închisă acolo în mătăsurile parfumate.

ANA (muşcându-şi colţul buzei): Eşti ridicol.

CHIRICĂ: Dacă mi-o spui tu!

[23]

ANA (după o mică tăcere): Spune-mi lămurit, ce gândeşti despre mine? CHIRICĂ (frângându-se de mijloc): Nu vreau să gândesc decât bine.

ANA: Nu ce vrei, ce crezi!

CHIRICĂ: Îmi place să cred oamenii mai buni decât sunt.

Şi-i cred. Să nu scormonim. (Filosofic.) Să lăsăm lucrurile să-şi meargă cursul lor. Îşi ia pălăria.

ANA: Unde te duci?

CHIRICĂ: Simt nevoia să umblu. Bună seara. Iese.

ANA (se uită lung în urma lui şi ridică din umeri, apoi suna. Fira apare din bucătărie): Strânge astea.

FIRA: Nu mâncaţi?

ANA: Mai târziu. Nu mi-e foame.

CORTINA

ACTUL II

Acelaşi decor. Peste o lună. Ana şi Nichita stau la masă şi răsfoiesc un vraf de gazete şi reviste.

ANA: Aici nu e nimic, slavă Domnului!

NICHITA: Nici aici.

ANA: Ăsta-i un ziar de speculă – nu mă încumet să-l deschid.

NICHITA: Iată, aici îi dă mutra, şi e un cotidian, nu e o gazetă de sport.

ANA: Să vedem ce zice. (Nichita îi întinde jurnalul. Mică pauză.) Veşnic acelaşi cântec! Poftim de mai scoate nasul în lume. Se ridică.

NICHITA: Partea nostimă e că cu cât ziarele îl pun într-o lumină mai proastă, cu atât îşi aleargă gloaba mai des.

ANA: Un imbecil încăpăţânat. Am ajuns să mă arăt* şi pe mine lumea cu degetul pe stradă. Madam Mârţoagă! Am auzit porecla asta cu urechile mele.

NICHITA: Ai un fel particular de a înmuia vocalele, că vorbele parcă se topesc în gura dumitale. Aduci a napolitană – numai ele au vorbirea aşa de leneşă şi de plăcută.

ANA (zâmbind): Mă prind că nici nu ştii ce am spus adineauri.

NICHITA: Foarte rar urmăresc înţelesul cuvintelor. De obicei mă fură mecanica buzelor şi a dinţilor. Ai o gură de pisică sălbatică.

ANA: Mi-ai spus asta de cum ai pus piciorul în casa noastră, şi ai văzut ce ai pătimit!

[25]

Aşa-zisele legături naturale s-au dovedit, în toate vremurile, a fi nişte verigi şubrede.

ANA: Taci!

NICHITA: N-ai copii, Ana. Când vorbeşti, când râzi, când taci, ai frăgezimea fructului pârguit. Îi cuprinde mijlocul.

ANA: Nu aici, nu încă…

NICHITA (sălbatic): Aici, în colivia asta domestică, unde ţi-ai tăiat singură aripile.

ANA (încercând să se desprindă din braţele lui): Au un trecut plin de păcate, nu te lăsa orbit de frăgezimea trupului meu.

NICHITA: Nu există păcate. Trupul doreşte, ca şi mintea. Să sorbi cât eşti însetoşat înseamnă să păcătuieşti? Trecutul tău e ca şi al meu, plin de dibuiri, de încercări. Şi deodată ne-am oprit amândoi.

ANA (se agaţă ca o pisică de gâtul lui. Nichita o sărută cu patimă): Te iubesc.

NICHITA: Nu pot să sufăr cuvântul ăsta leşinat, dar pe buzele tale sună bine.

O sărută.

ANA (albă la faţă): M-am născut a doua oară în ziua când ai

trecut pragul casei acesteia.

NICHITA: Eşti în stare să te descătuşezi, să rupi toate verigile – aşa cum am făcut eu într-o zi?

ANA: Nu te mai cunosc decât pe tine.

NICHITA: Ai copii, Ana?

ANA: Nu te am decât pe tine.

Ies în stânga amândoi. Scena rămâne goală câteva clipe. În stradă se aud glasuri de copii care strigă: „Trăiască Chirică! Trăiască mârţoaga română!” Chirică şi Varlam intră cu hainele în dezordine.

VARLAM: Smintiţii dracului! îşi potriveşte vesta.

[28]

CHIRICĂ: E din pricina mea, iartă-mă.

VARLAM: Sărac de tine, în ce hal eşti! (îşi îndreaptă gulerul şi cravata în oglindă.) Mă luptam cu deşuchiaţii ăia, îi certam, îi ameninţam, şi-mi muşcam buzele ca să-mi ţin râsul. Măi Chirică, să-ţi fi văzut mutra, când te purtau nebunii ăia pe sus, te-ai fi ţinut şi tu cu mâinile de pântece.

CHIRICĂ: Nişte derbedei!

VARLAM: Păreai un mucenic din alte vremuri, picat din greşeală printre oameni.

CHIRICĂ: Nişte derbedei! Or să vadă ei odată! Ca şi pierde-vară ăia, care mă batjocoresc pe la gazete.

VARLAM: Ziarele au găsit material vesel de umplut coloanele. Să ştii că nu scapi uşor din ghearele lor. Eu zic că ar fi mai cuminte să te laşi de negustoria asta.

CHIRICĂ: Or să vadă ei!

VARLAM: Ai ajuns să se ţie copiii după tine ca după urs.

CHIRICĂ: Nişte derbedei!...

VARLAM: Lumea nu mai vine acum să joace, vine să petreacă pe socoteala mârţoagei tale. Intrarea lui Faraon în arenă este primită cu aplauze, iar întoarcerea lui la potou cu şuiere, orăcăieli din podul palmei, chelălăieli, guiţ-guiţ şi câte bazaconii toate.

CHIRICĂ: Cine râde la urmă…

VARLAM: Ar trebui să te gândeşti că batjocura cade şi asupra nevestei şi a copiilor. Ana mi-a spus că e hotărâtă să nu mai puie piciorul în stradă.

CHIRICĂ: Unde dă Dumnezeu! Dar ia spune-mi: pentru ce toată vâlva asta ticăloasă, pentru ce? Nu au şi alţii cai slăbănogi? Nimeni nu

se leagă de ei. Pentru ce mie nu-mi dau bună pace?

VARLAM: Pentru că Faraon al V-lea e regele gloabelor! Asemenea mârţoagă, care să vie matematic cu sute de lungimi în coadă, încă nu s-a pomenit. Faptul că s-a găsit cineva care, dintre toţi caii, să-l ochească tocmai pe ăsta şi să-l cumpere a sărit în ochi dintr-odată. Faima ridicolă a dobitocului a sporit, şi într-o săptămână aţi cravaşat celebritatea amândoi. Cred că şi numele calului ţi-a grăbit popularitatea. „Faraon al cincilea!” Să-l fi chemat altfel poate că ar fi scăpat mai uşor. Dar

Faraon al cincilea! E foarte caraghios.

CHIRICĂ: Nu mi se pare.

VARLAM: Şi slujba ta de asemenea a contribuit şi ea.

CHIRICĂ: Slujba mea? VARLAM: Da. Eşti primul arhivar călare!

CHIRICĂ: Şi tu râzi?

VARLAM: E de râs, crede-mă. Ar trebui să te gândeşti măcar la cheltuială. Jochei, antrenori, băieţi de grajd, doctori… De unde?

CHIRICĂ: Am să-l doftoricesc singur de aci înainte şi tot singur am să-l şi muştruluiesc. Vara asta nu-l mai alerg, dar la toamnă să stăm de vorbă, VARLAM: Gândeşte-te că până atunci grăunţele le rupi de la gura altora. Tu, pe de o parte, îţi vinzi cărţile, Ana, pe de alta, îşi vinde rochiile. CHIRICĂ: Zău?

VARLAM: Aşa cred cel puţin. Nu vezi ce simplu umblă îmbrăcată de la o vreme?

CHIRICĂ: Da, se petrece ceva în sufletul ei. Aşa cum e acum îmi aminteşte pe Ana de la începutul căsniciei noastre. Ce vremuri! Intră Proprietarul.

PROPRIETARUL: Bună ziua.

CHIRICĂ: Bună ziua.

PROPRIETARUL: Dragă domnule Chirică, cu părere de rău, dar trebuie să încheiem socotelile.

CHIRICĂ: Mi-ai făgăduit să mă îngădui până la toamnă.

PROPRIETARUL: Se poate, dar înscris la mână nu ţi-am dat. Îmi semnezi o poliţă pentru rest şi terminăm.

CHIRICĂ: Ţi-am dat trei mii de lei acum câteva săptămâni.

PROPRIETARUL: Ştiu, dar nu e vorba numai de bani. E altceva la mijloc. CHIRICĂ: În septembrie achit ce-ţi datorez şi plătesc şi chiria pe un an înainte.

[30]

PROPRIETARUL: Cunosc povestea asta. Eu însă nu umblu după cioara din par, mie-mi place vrabia din mână. Am fost destul de îngăduitor, slavă Domnului.

VARLAM: Pentru un om cu vederile dumitale, chiar prea îngăduitor. Se vede că ţi-ai pierdut răbdarea, te-ai convins că nu e chip să pice vrabia.

PROPRIETARUL: Dumneata ştii ce spui! Pricina hotărârii mele e cât se poate de serioasă. Nu vreau să ajung de basm. A început lumea să mă ia la ochi. Prietenii, mai cu seamă, se prăpădesc de râs când mă văd. Asta nu poate să mai meargă.

CHIRICĂ: Nu pricep nimic.

PROPRIETARUL: Cu atât mai rău. E vorba de mârţoaga dumitale. Bătaia de joc cade şi asupra casei mele. Nevastă-mea e furioasă. Cu părere de rău, dar te rog să-ţi cauţi casă. Iată şi poliţa.

Pune hârtia pe masă. Prin uşa din fund intră câţiva băieţi de şcoală în uniformă.

VARLAM: Ce poftiţi dumneavoastră?

UNUL DIN ŞCOLARI: Suntem delegaţi de colegii noştri să cerem scuze domnului Chirica pentru atitudinea de prost-gust a unora dintre camarazi. Este din partea lor o dovadă de lipsă de delicateţe şi de bună creştere, pe care le înfierăm cu tot avântul tinereţii noastre.

GHIRICĂ (mişcat): Vă mulţumesc, domnilor.

ŞCOLARUL: Iar ca un omagiu al respectului ce vă păstrăm, vă rugăm să ne daţi voie să vă plasăm în centrul simpatiei noastre şi să vă ocolim într-un picior!

Şcolarii se învârtesc repede în jurul lui Chirică, apoi izbucnesc în râs şi o rup la fugă. Chirică e foarte abătut. Varlam zâmbeşte.

PROPRIETARUL: Ruşinea asta în casa mea n-o pot îngădui.

Te rog să-mi trimiţi poliţa iscălită.

CHIRICA: Bine.

[31]

PROPRIETARUL: Şi în trei zile…

CHIRICĂ: Bine, bine.

Proprietarul dă să iasă, Varlam îi taie drumul.

VARLAM: Dacă nu mă înşel, dumneata mai ai o proprietate: într-o stradă dosnică, o casă frumos mobilată. Casa este închiriată unei doamne elegante, la poarta căreia aşteaptă totdeauna câteva maşini.

PROPRIETARUL: Este o doamnă din lumea mare, care are relaţii

întinse în societate.

VARLAM: Dar de ce se petrece acolo, în cloaca aceea... nu ţi-e ruşine?

PROPRIETARUL: Nu-mi permit să mă amestec în viaţa intimă a nimănui!

VARLAM: Când nu-ţi vine la socoteală. Aici însă îţi dă mâna: e omul încolţit, îţi datoreşte bani.

PROPRIETARUL: Poftim, mă lipsesc de bani. Rupe poliţa.

VARLAM: Te mulţumeşti cu succesul imoral?

PROPRIETARUL: Nu primesc lecţii de la nimeni.

VARLAM: Atunci să nu te mai încumeţi să dai altora! Proprietarul iese furios.

VARLAM: Ştii de ce a rupt poliţa cu atâta uşurinţă? Era neiscălită.

CHIRICĂ: Mâine are să vie cu alta. De la omul ăsta te poţi aştepta la orice. (Mică pauză.) Da, trebuie să mă mut.

VARLAM: Morala asta viermănoasă mă strânge de gât.

CHIRICĂ: Trebuie neapărat să găsesc o casă cu grajd: să îngrijesc calul cu mâinile mele. Intră Stăpânul calului.

STĂPÂNUL CALULUI: Dragă domnule Chirică, cred că, în urma încercării de azi, te-ai convins că nu mai e nimic de făcut cu Faraon al V-lea.

CHIRICĂ: E părerea dumitale.

STĂPÂNUL CALULUI: Acuma îmi pare rău că ţi-am vândut calul. Dacă ştiam că are să ajungă în halul ăsta de batjocură, îl scoteam pentru totdeauna din circulaţie. Te rog din suflet să nu-l mai alergi.

CHINGA: Vara asta îl pun la odihnă, însă la toamnă...

STĂPÂNUL CALULUI: Nu trebuie să-l mai alergi niciodată...

CHIRICĂ: Toamna se numără bobocii!

STĂPÂNUL CALULUI: Atunci ştii ce? Îţi restitui banii şi te rog să-mi înapoiezi gloaba.

CHIRICĂ: Chiar aşa de neghiob nu sunt.

STĂPÂNUL CALULUI: Îţi dau pe deasupra şi tot ce ai cheltuit cu el până acum.

CHIRICĂ: Aha! Se vede că ai început să-ţi dai seama ce giuvaier ai pierdut.

STĂPÂNUL CALULUI: Întocmai. Vreau să pui giuvaierul la păstrare, să-l înham la cotigă.

CHIRICĂ: Atunci nu ştii ce-ai stăpânit. Nu dau calul nici pe două sute de mii de lei!

STĂPÂNUL CALULUI: Dar nu pricepi, omul lui Dumnezeu, că mă faci şi pe mine de râs?

CHIRICĂ: Pe dumneata?

STĂPÂNUL CALULUI: Se înţelege. O parte din faima ridicolă care te-acoperă se răsfrânge şi asupra mea. Gândeam, când ţi-am trecut mârţoaga, că scap de o pacoste, şi am dat peste alta. Când Faraon era al meu, lumea petrecea pe socoteala lui. Dar de numele meu nu se lega nimeni, doar am cai care fac cinste crescătoriei naţionale. Acuma însă numele meu zboară din gură în gură, alături de al dumitale. La club, pe stradă, la cafenea, n-aud în spatele meu decât acelaşi sâsâit supărător. Faraon al V-lea, Faraon al V-lea! Trebuie să punem capăt scandalului ăstuia! Trebuie să scoatem gloaba din circulaţie!

CHIRICĂ: Toamna se numără bobocii!

STĂPÂNUL CALULUI: (scos din fire, lui Varlam): Spune-i, domnule, să-şi vie în fire – ştiu că sunteţi nedespărţiţi – spune-i să primească propunerea mea. Ofer preţul îndoit pentru răscumpărare.

VARLAM (lui Chirică): Ai auzit?

CHIRICĂ: Nu vând calul nici pe trei sute de mii.

VARLAM: Poftim de te înţelege cu el! Intră un Cetăţean.

VARLAM: Ce pofteşti dumneata?

CETĂŢEANUL: Mă iertaţi de supărare… Eu nu sunt de pe aici… nu ştiu seama locurilor. Dar mi s-a spus că aici ar fi…

VARLAM: Ce să fie aici?

CETĂŢEANUL: Comedia aceea.

VARLAM: Care comedie?

CETĂŢEANUL: Omul cu mârţoaga.

CHIRICĂ: Ieşi afară!

CETĂŢEANUL: Mă iertaţi de supărare…

VARLAM: Dar ce crezi dumneata că este aici, panoramă?

CETĂŢEANUL: Panoramele le-am cercetat. Am cercetat şi muzeele, şi Academia, şi Grădina Botanică. Vream să mai văd şi comedia asta şi să mă întorn acasă mulţămit.

STĂPÂNUL CALULUI: Va să zică, ce se scrie la gazete nu sunt basme. A început să invadeze şi provincia ca să te vază!

CETĂŢEANUL: La noi la târg nu se vorbeşte decât de comedia asta.

STĂPÂNUL CALULUI: Îţi place?
CHIRICĂ: Poţi fi liniştit. Nu e vorba de dumneata.
STĂPÂNUL CALULUI: Ofer preţ întreit pentru răscumpărare.
CHIRICĂ: Să nu mai pomenim!
STĂPÂNUL GALULUI: Ce încăpăţânate! Iese supărat.
CETĂŢEANUL (care tot timpul l-a măsurat cu ochii pe Chirică): Leit cu cel de pe poză! Doamne, ce de minuni mai vezi dacă cutreieri lumea!
VARLAM: Eşti mulţumit.
CETĂŢEANUL: Tare mulţămit.
VARLAM: Atunci fă bunătate şi închide uşa pe dinafară.
CETĂŢEANUL: Bucuros. (Din prag.) N-aţi binevoi, oare, să-mi arătaţi şi mârţoaga?
[34]
CHIRICĂ: Ieşi afară!
CETĂŢEANUL: Tare aş fi dorit... Iese.
VARLAM: Ar trebui să primeşti banii şi să pui capăt comediei ăştia. CHIRICĂ: Toamna se numără bobocii!
Intră Nichita din dreapta.
NICHITĂ: Dragă Chirică, aş vrea să-ţi vorbesc între patru ochi.
CHIRICĂ (mirat): Ştii bine că Varlam şi cu mine...
NICHITĂ: E mai bine să fim singuri.
VARLAM: Atunci, bine... Se scoală.
NICHITA foarte natural): Mie mi-e totuna. Dar poate că pentru tine şi pentru Ana...
CHIRICĂ: Ana? Ce fel, vă tutuiţi?
NICHITA: De câteva minute.
VARLAM: De ce te miri? Vine doar din iatacul ei.
CHIRICĂ: Adevărat?
NICHITA (lui Varlam): De vreme ce ai deschis focul, e de prisos să mai pleci. (Lui Chirică, pe un ton liniştit.) Dragul meu, de astăzi înainte Ana este femeia mea.
Ana intră.
CHIRICĂ: Ce glumă mai e şi asta?
NICHITA: Nu glumesc de fel. De astăzi înainte Ana este femeia mea.
CHIRICĂ (zâmbind): Spui gugumănia asta pe un ton că-ţi vine şi ţie să crezi.

ANA: Nichita a spus adevărul.

CHIRICĂ (se uită zăpăcit la Varlam. Acesta lasă ochii în pământ): Nene, eu sunt un om răbdător, aproape prost de răbdător, dar toate au o margine. Ce-mi tot cântaţi, mă rog? Ce-mi tot cântaţi?

[35]

ANA: Copiii vin de la sine. Pune cineva mâna în foc că au venit pe lume din dragoste adevărată? Restul îl ştii. M-am lăsat furată de curent fără gânduri rele la început, ca să scap de plictiseală, pe urmă am intrat în viitoare. Noroc că m-am oprit la timp. Mă duceam la fund.

CHIRICĂ: Şi ce te-a făcut să te opreşti?

ANA: Sosirea lui. Arată pe Nichita.

CHIRICĂ: Prin urmare, s-a sfârşit?

ANA: Da, dragul meu, s-a sfârşit.

CHIRICĂ: Şi ai să te măriţi a doua oară? Ana ridică din umeri şi trece în odaia ei.

NICHITA: Legătura noastră ii-are nevoie de consfinţiri oficiale.

CHIRICĂ: Atunci, Ana rămâne tot nevasta mea.

NICHITA: Tu crezi în idioţia asta?

CHIRICĂ (după o lungă chibzuială): Da.

NICHITA: Eşti liber să crezi ce vrei. De altfel, mâine plecăm.

CHIRICĂ: Unde?

NICHITA: În lumea largă. Ne ducem să vedem şi să auzim.

CHIRICĂ: Asta e frumos. Era visul meu. (Lui Nichita.) Mi-ai luat-o înainte. Dacă îmi izbutea lovitura cu calul, asta aveam de gând: să mergem peste mări şi peste ţări. (Către Ana, care s-a înapoiat cu o valiză.) Şi în largul lumii, Ana, departe de grijile mărunte ale vieţii, căci am fi fost în veşnică sărbătoare, sufletele noastre ar fi cântat acelaşi imn.

VARLAM (mişcat): Eşti incorigibil!

NICHITA (după un timp): Ai să-mi porţi ranchiun?

CHIRICĂ: Să tăcem. Cuvintele nu tălmăcesc sunetul coardelor lăuntrice. (Lui Nichita, filosofic.) Să fi venit mai târziu, n-ai fi izbutit să mi-o iei.

NICHITA: Ana nu a fost niciodată a ta. N-o iau deci de la tine.

CHIRICĂ: Să fi venit mai târziu, n-ai fi izbutit. Starea ta materială atârnă şi ea în balanţa izbândei tale!

[38]

ANA: Chirică!

CHIRICĂ: Nu vreau să jignesc pe nimeni. Dar, aşa neghiob şi lunatic, cum mă socoteşte lumea, văd bine cum văd. Nu trăiesc chiar în vânt.

ANA (mirată): Nu m-am gândit nicio clipă să fac vreo apropiere între...

CHIRICĂ: Să tăcem. Sunt procese care se împlinesc fără să ajungă la conştiinţa noastră.

NICHITA: Şi de ar fi aşa? Asta nu înseamnă nicio scădere. Ca să fie puternică, dragostea va să se alimenteze din plin, este o gamă întreagă pe care, dacă n-o sui şi o cobori, nu se cheamă că trăieşti.

ANA: Iată pricina adevărată a nepotrivirii noastre. Tu nu ştii să cânţi decât pe o coardă. Lângă tine n-am ştiut niciodată pulsul vieţii. El (arată pe Nichita), de cum a deschis uşa, a adus cu sine un val de aer nou.

Chirică cade pe gânduri.

VARLAM (încet lui Nichita): Ce-ţi spuneam?

NICHITA: Ai fost proroc bun.

VARLAM: Mai bine nu le întâlneam.

NICHITA: Veneam eu singur. Îţi pare rău?

VARLAM: O să te am pe conştiinţă toată viaţa. Şi nu e uşor să duci în cârcă o namilă ca tine.

CHIRICĂ (vorbind mai mult pentru sine): Da, da, se vede că n-am fost croiţi unul pentru altul. Vezi bine că-i aşa. (Oftând.) Doamne, şi s-a scurs atâta vreme! (Tare.) Unde s-o fi dus?

VARLAM: Cine?

CHIRICĂ (cu faţa zbârcită): Vremea.

ANA: A trecut pe lângă noi fără să ne atingă.

CHIRICĂ: Pe mine aripa timpului m-a atins. De acum sunt bătrân.

ANA: (măsurându-l de sus până jos, ca şi cina l-ar vedea pentru întâia oară): Să fie adevărat că avem noi copii?

CHIRICĂ: De vreme ce-i avem...

ANA: Eu cred că nu sunt ai noştri copiii.

CHIRICĂ: Dar ai cui să fie?

ANA: Ai întâmplării.

[39]

CHIRICĂ: Uf, ce lucruri urâte mocnesc în noi!...

VARLAM: Hai, treziţi-vă! Aţi început să bateţi câmpii.

ANA (lipindu-se de Nichita): Du-mă departe de aici, mi-e frică. E grozav să ai copii şi să nu fie ai tăi. Nichita porneşte cu Ana spre fund.

CHIRICĂ: Pleci fără să-mi întinzi mâna?

ANA: Vrea să te cruţ.

CHIRICĂ (cu linişte mare): Ar avea nicio grijă, acuma văd limpede. Soarta ne aruncă orbeşte pe unii în braţele altora. Dacă se nemereşte, bine, dacă nu, nu. Lucrurile se fac şi se desfac singure. N-am avut noroc. Asta e.

Doresc să ai tu.

ANA (încet): Îţi mulţumesc.

VARLAM: Drăguţa de ea, îţi şi mulţumeşte.

NICHITA (zâmbind): Nimic nu-ţi scapă.

VARLAM: Am ochii de uliu, că ai tăi.

NICHITA: De asta şi-mi placi. Vrei să vii cu noi?

VARLAM: Unde?

NICHITA: Să ne întovărăşeşti în călătorie.

VARLAM (după o mică ezitare): De, aş minţi să spun că nu mă ispiteşte… ANA: Vino cu noi.

VARLAM: Ce fel să merg cu voi?

NICHITA: Ca prieten.

VARLAM (trist): Ca damă de companie. E un rol ingrat, credeţi-mă. Mi-e lehamite să-l mai joc. (Tăcere.) Umblaţi sănătoşi. Eu rămân aici cu prietenul Chirică. Doi pârliţi. Rămân cu el, să tragem mârţoaga de coadă împreună. (Ana şi Nichita ies.) Sunt mai tare decât mi-aş fi închipuit. (Lui Chirică, care lot timpul a stat nemişcat pe un scaun.) Aşa e că am fost tare? (Chirică stă neclintit.) Îţi pare bine că nu plec cu ei? (Chirică tace mereu.) Ei, Chirică, unde eşti?

CHIRICĂ (trezindu-se): Ai?

VARLAM: Îţi pare bine că nu plec cu ei?

[40]

CHIRICĂ (măsurând golul din casă cu ochii): Doamne, ce pustiu!

VARLAM (ameninţând cu pumnii în văzduh): Oh! ticălosul care ticluieşte toate astea pe undeva! (Lui Chirică, blând ca un copil.) Dar nu plec, nu, rănim cu tine.

CHIRICĂ (năuc): Aşa? Bine… Bine!

CORTINA

ACTUL III

O odăiţă spoită cu var. În stânga, o fereastră cu două ghivece

mici de flori. În faţa ferestrei, o masă de brad acoperită cu jurnale. Pe masă, câteva cărţi, o lampă cu gaz şi nişte dosare, în dreapta, spre fund, un pat de scânduri pe căpriori, acoperit cu o ţoală. Într-un colţ, un cuier de care stau spânzurate niscaiva haine. Uşa din fund – singura – dă într-un mic vestibul gol. În stânga vestibulului se zăreşte capătul unei scări, iar printr-o fereastră, cerul. Septembrie.

Chirică şi Fira vorbesc urcând scara.

FIRA: Nu e cuminte ce faci, crede-mă.

CHIRICĂ: Sunt şase zile de când nu m-am coborât în grajd.

FIRA: Şi-apoi! (Se arată în vestibul.) Vrei din pricina unei gloabe să se întoarcă boala? Scoate de sub şorţ o sticlă cu lapte şi o pune pe masă.

CHIRICĂ (în vestibul): Mi-e mai bine acum. Dacă am simţit că mă pot ţine pe picioare, nu m-a răbdat inima, m-am coborât şi am ţesălat calul.

FIRA: Eu ştiu că dragostea de animale e mai rea ca cea de oameni, dar nu e cuminte, zău, să ieşi numai în vestă!

CHIRICĂ: E cald afară.

FIRA: Cald cu dinţi. (Ia o haină din cuier.) Pune asta pe dumneata, eşti lac de apă. Până să urci îndrăcită asta de scară, îţi iese sufletul.

CHIRICĂ: Nu-i atât de înaltă pe cât e de dreapta.

FIRA: Dreaptă ca zidul. (Chirică, ostenit, se aşază pe un scaun.) Nu-mi place de loc cum arăţi.

[42]

CHIRICĂ (prăpădit): Merge greu, Fira, merge greu…

FIRA: Fiindcă n-ai vlagă în dumneata să te scuturi. Pe mine cu atâtica să mă calce cineva, l-am scos de la inimă, şi scos rămâne.

Mică tăcere.

CHIRICĂ: Şi negoţul tău saltă, saltă?

FIRA: Slavă Domnului! Acuma să pofteşti în dugheană la mine! Am început cu poame, şi azi găseşti de toate în magherniţa mea: şi aţă, şi săpun, şi văpsea de ghete, şi bulion de gătit. Vând de toate, nu mi-e ruşine. Mulţi domni îşi scot pălăria când mă văd în stradă şi, de când s-a aflat că am pus bani la ciorap, au început golanii să-mi dea târcoale.

CHINGĂ (tuşind): De-o fi cumva să te căpătuieşti, să deschizi ochii bine.

FIRA: Nu s-a născut ăla care să mă joace pe mine!

Altă tăcere.

CHIRICĂ (zărind sticla pe masă): Îţi mulţumesc pentru lapte. Ai ştiut că nu mi-e bine?

FIRA: Azi-dimineaţă am aflat abia de la unul care târguie de la mine – un aprod, sau aşa ceva.

CHIRICĂ: Gheorghe.

FIRA: Unul gălbejit, care duhneşte a rachiu de la o poştă.

CHIRICĂ: Gheorghe.

FIRA: El mi-a spus că te-a apucat ploaia în câmp cu calul şi ai răcit. CHIRICĂ: Slavă Domnului că n-a pătimit calul nimic! Ăi văzut ce bine arată?

FIRA: Cam slăbănog, prinde greu carne pe el.

CHIRICĂ: E de soi! O gloabă, cu grăunţele ce-i dau, ar plesni de gras. Peste două-trei zile îl scot iar la câmp, şi în două săptămâni mântui lucrul. Atunci să stăm de vorbă.

FIRA: De, domnule, cântecul ăsta îl cânţi dumneata cam de mult. Ai pătimit şi pătimeşti destule de pe urma lui. Dar mie, să-ţi spun drept, când te aud vorbind aşa, îmi vine să cred. Că omul, când îşi rupe vorba de la inimă! rar să greşească. Eu zic că până la urmă are să ţi se izbândească.

CHIRICĂ (mişcat): Să trăieşti, Fia! Eşti cea dintâi făptură a lui Dumnezeu care-mi spune asta. Îţi mulţumesc din adâncul inimii mele. Vrea să-i sărute mâinile.

FIRA: Vai de mine, domnule!

CHIRICĂ: Mare lucru să găseşti pe lumea asta un suflet care să-ţi creadă!

Intră Varlam.

VARLAM (din prag): Să ştiţi că se schimbă vremea! (Coboară.) Ai catadicsit, hai?

FIRA: Precum vezi.

VARLAM: Mare minune! Ce-ai păţit să te mai abaţi pe la noi?

FIRA: M-a răzbit dorul de dumneata.

VARLAM: Uită-te la ea, rumenă şi mândră ce e! Se cunoaşte că-ţi merge bine.

FIRA: Ei, ba vezi ca nu! Eu pe ce muncesc?

VARLAM: Măi Chirică, uite-aşa îmi închipui eu că trebuie să fie o nevastă.

CHIRICĂ: Da, Fira este o fiinţă aleasă.

FIRA: Poftim de vezi – o ţărancă cu mâinile degerate.
VARLAM: Dar cu mâinile şi picioarele sănătoase.
FIRA: Şi cu buzunarele doldora, pe deasupra.
VARLAM: Spune drept, cât ai pus deoparte?
FIRA: Te miri ce… şi mai nimic…
VARLAM: Într-un an faci de capital.
FIRA: Începutul a fost greu. Acuma morişca se învârte singură. Vorba ceea: ban la ban.
VARLAM: Vezi, măi? Numai noi o să murim nepricopsiţi.
CHIRICĂ: O să avem mai mult decât ne trebuie. Să-ţi spuie Fira dacă nu e aşa.
VARLAM: Ce amestec are Fira?
CHIRICĂ: Ea crede.
[44]
VARLAM: Adevărat?
FIRA: Când un om îţi spune ceva din adâncul inimii, să-l crezi. Eu sunt în stare să pui şi ceva bani la mijloc dacă e nevoie.
VARLAM: Ba asta să n-o faci. Crede cât pofteşti, dar ţine-ţi paralele. Mai cunosc eu pe unul care a pus tot ce avea pe o gloabă şi s-a întors acasă fluierând.
CHIRICĂ: Pe atunci îngrijeau alţii de cal, acum îl îngrijesc eu.
VARLAM: A, bine că-mi adusei aminte. (Scoate din buzunar o gazetă.) Asta e din cale-afară! Ascultă. (Citeşte.) „Aflăm din sorginte sigură că faimosul Faraon al V-lea, care de două luni e pus la odihnă, se află grav bolnav într-un şopron la marginea oraşului”…
CHIRICĂ: Idioţii!
VARLAM (urmând): „… unde locuieşte împreună cu stăpânul său. E probabil că, până la ivirea acestor rânduri, faimosul animal să-şi dea obştescul sfârşit”.
CHIRICĂ: Idioţii!
VARLAM: „Va fi o pierdere ireparabilă şi un motiv de doliu naţional!”
CHIRICĂ: Idioţii!
Umblă agitat prin casă.
VARLAM: Ăştia merită o lecţie.
CHIRICĂ: Or să vadă ei, or să vadă!
FIRA: Eu mă duc. Mă iertaţi că viu aşa rar – am o fetică cam toantă ajutor. Am să v-o trimit pe ea să vă mai scuture. Staţi cam

depărtişor.

CHIRICĂ: Din pricina grajdului.

FIRA (coboară scara): Nu te prăpădi cu firea. Acu au mai slăbit-o gazetele, înainte era batjocura mare. Mămulică, ce scară! (De jos, din curte.)] a spuneţi, dacă lipesc scara de zid şi pui cârligu, ce vă faceţi? Scara se întoarce vertical.

VARLAM: Rămânem în aeroplan.

FIRA (râzând): În coteţu de porumbei! Să ne vedem cu bine!

Scara se întoarce orizontal.

[45]

CHIRICĂ: Cu bine, Fira, cu bine!

VARLAM: Vorba ei, coteţ de porumbei trebuie să fi fost aci.

CHIRICĂ: Era un fel de cămară, unde-şi ţinea boierul de jos şuncile afumate şi vâslele de struguri. Acuma le-a trecut în pod.

VARLAM: Te-ai coborât în grajd!

CHIRICĂ: De unde ştii?

VARLAM: Ţi-a rămas păr pe nădragi.

CHIRICĂ: Nu m-a răbdat inima. M-am coborât şi l-am ţesălat.

Intră Omul cu idei: un individ cu o mutră suspectă, cu o barbă neîngrijită şi cu hainele prăpădite.

OMUL CU IDEI (din capul scării): Bună ziua.

VARLAM: Ce pofteşti dumneata?

OMUL CU IDEI: Am aflat că sunteţi în pragul unui trist eveniment şi-am venit să vă fac o propunere.

CHIRICĂ: Îţi place!?

OMUL CU IDEI: Ştiu mai dinainte că ideea mea n-are să vă placă, că aveţi s-o găsiţi bizară, utopică sau poate chiar certată cu morala – pe mine calificativele nu mă interesează. Când veţi sta însă să descoaseţi puţin lucrurile, să analizaţi…

VARLAM: În două cuvinte, maestre, despre ce e vorba?

OMUL CU IDEI: Aveţi un cal care trage să moară.

CHIRICĂ: Ieşi afară!

OMUL CU IDEI: Mă rog, fără supărare. Asta n-am scornit-o din capul meu. Poftim, stă scris negru pe alb. Scoate o gazetă la fel cu a lui Varlam.

CHIRICĂ: Idioţii!

VARLAM: Să zicem că ar fi aşa. Care e dorinţa dumitale?

OMUL CU IDEI: Să-mi vindeţi pielea calului.

CHIRICĂ: Ieşi afară!

VARLAM: Dar ce eşti dumneata, hingher? Ce meserie ai?

OMUL CU IDEI: Eu n-am meserie. Eu am idei. Cum găsesc una mai răsărită, caut s-o pui în practică, s-o realizez.

CHIRICĂ: Ce neruşinare!

[46]

OMUL CU IDEI (păstrându-ţi sângele rece): V-am spus din capul locului că n-are să vă placă.

CHIRICA: Dar nu pricepi, domnule, că ce stă scris la gazetă e o infamie ca atâtea altele? Niciodată calul n-a fost mai sănătos, mai zdravăn.

OMUL CU IDEI: Păcat!

CHIRICĂ: Cum?

OMUL CU IDEI: Fiecare judecă din punctul lui de vedere, îmi pusesem mare nădejde în moartea lui Faraon. Păcat!

VARLAM (lui Chirică): Nu te supăra. Ara hazul lui!

OMUL CU IDEI: Ei, fiecare suge de unde poate, (îşi şterge fruntea cu batista.) Dacă voiţi să m-ascultaţi două minute, aveţi să-mi daţi dreptate.

VARLAM: De vreme ce practici… „ideologia”, te rugăm chiar să iei loc.

OMUL CU IDEI: Mulţumesc. (Stă.) Ca să trăieşti bine, în viaţa aceasta, nu e nevoie să te străduieşti prea mult. Ajunge să ai o idee, una singură, şi mijloace s-o realizezi.

CHIRICĂ: Asta aşa e!

OMUL CU IDEI: Vedeţi? Nici n-am apucat să deschid bine gura, şi-mi daţi dreptate. Cum am citit rândurile acelea în gazetă, mi-am zis: aici e treabă de făcut! Şi m-am pus pe lucru. Toată dimineaţa mi-am pierdut-o ca să fac rost de capital: ideologii n-au niciodată bani. (Varlam se scoală şi-i strânge mâna.) În sfârşit, cu mare greutate, am izbutit să-l conving pe un samsar, cu care mai lucrasem de vreo două ori, să-şi dezlege băierile pungii. În principiu. În mână nu mi-a dat nicio leţcaie. Şi acum iată ideea. (îşi şterge din nou fruntea.) Cunoşteam, ca toată lumea, faima proastă de care se bucură calul dumneavoastră. Faimă pe care o împărtăşiri cu o răbdare vrednică de admirat. Moartea acestui animal era deci un eveniment care ieşea din comun. Interesul pe care lumea i l-a arătat în viaţa lui Faraon i-l va arăta şi după moarte, mi-am zis eu. Prin urmare, dacă aş izbuti să am imaginea reală a

defunctului, s-ar putea specula asupra mulţimii. Şi alunei, în chip natural m-am gândit să-i cumpăr pielea, într-adevăr, curăţită

[47]

bine, această învelitoare umplută artistic cu paie, ar înfăţişa un alter Faraon nu mai puţin vrednic de văzut. Toţi câţi l-au batjocorit în viaţă vor veni, desigur, să mai petreacă pe socoteala lui – spectacolele barbare sunt cele mai omeneşti. Cei care nu l-au văzut niciodată vor veni de curiozitate. Iar cei mai mulţi ori să se înşire ca oile, unii după alţii, fără să ştie de ce. Nişte afişe mari pe ziduri, o baracă cât mai încăpătoare, o taxă de intrare şi iată ideea realizată.

Îţi şterge fruntea.

VARLAM: Jalnică poveste. M-a mişcat până la lacrimi. Ţine pentru osteneala dumitale. (Îi întinde o hârtie de cinci lei. Omul cu idei se uită năuc la Varlam, ca şi cină ar fi primit o lovitură de măciucă în cap.) Ei, asta-i! N-o să-mi spui acum că nu primeşti! (Omul cu idei ia mecanic hârtia, o pune într-un buzunar, pe urmă o scoate, se uită în tăcere la ea şi o trece în alt buzunar.) Amănuntele – interesante. Planul însă… concepţia… cam… ascuţită, cam… riscată.

OMUL CU IDEI (cu ochii în pământ): Am spus-o din capul locului… (Se ridică anevoie.) Mă iertaţi de supărare.

VARLAM: Mai treci pe aici să mai stăm de vorbă.

OMUL CU IDEI (cu glasul slab): îmi daţi voie să mai viu?

VARLAM: Oricând vei voi.

OMUL CU IDEI: De obicei… când sunteţi acasă?

VARLAM: Totdeauna la vremea mesei. (Omul cu idei iese târşindu-şi picioarele.) Iată unde duce „ideologia”! E vremea să ne apucăm de lucru, altfel ne ducem de râpă. Vinde mârţoaga, băiete, slujba dă-o dracului, scoate diploma din Iadă şi la lucru!

CHIRICA: N-am să fac nicio ispravă.

VARLAM: Muncă, muncă îndârjită, asta e scăparea noastră. Mă pui cu burta pe carte, îmi trec examenele. Omul cu idei a răscolit măruntaiele din mine.

Intră Ajutorul de arhivar.

AJUTORUL: Salut! (Dă mâna cu Chirică şi Varlam.) Jos în curte am văzut un spectacol foarte interesant. Un tip

[48]

extravagant de vagabond ori de poet sta lipit de uluci şi mâzgălea un bilet de cinici lei. Faţa lui râdea şi din ochi îi picau lacrimi

pe obraz.

VARLAM: E un poet... decadent, îl cunosc. Ne-a citit adineauri ultimul său poem.

CHIRICA: Ce mai nou pe la minister?

AJUTORUL: Prost, şefule dragă. Cutrele bătrâne şoşotesc prin colţuri – se urzeşte ceva. De dimineaţă m-am pomenit în arhivă cu o dihanie de om – un ăla scofâlcit şi strâmb. „Ce pofteşti dumneata?” l-am întrebat. „Poftesc să te scoli în picioare în faţa mea!” Era inspectorul general administrativ.

CHIRICĂ: Ce cată în arhivă?

AJUTORUL: A venit să mă întrebe ce părere am despre dumneata. Se vede că nu i-a plăcut răspunsul meu. M-a privit chiorâş pe sub ochelari şi a plecat bombănind. Am venit să te pui în gardă. Se aude că e vorba să te calce.

CHIRICA (mirat): Să poftească.

VARLAM: Unde dă Dumnezeu! De când aştept eu să-mi pice o caracudă în undiţă!

AJUTORUL: Inspectorul e un îmbâcsit şi un tipicar – slujbaş de carieră. Tâmpită viaţă! Abia aştept să-mi trec examenele şi o şterg.

VARLAM: Câte examene mai ai?

AJUTORUL: Sunt în ultimul an.

VARLAM: Eu mai am doi! Ia ascultă, ai ceva cărţi de drept să-mi împrumuţi?

AJUTORUL: Cu plăcere, dar nu cred să deschizi vreuna.

VARLAM: Mă pui cu burta pe carte!

AJUTORUL: Ţi-aduc câteva „rezumate” rândul viitor.

VARLAM: Îţi mulţumesc.

AJUTORUL (se uită la ceas): M-am dus. Peste o jumătate de ceas trebuie să fac de planton la o răspântie de drum.

CHIRICA: Iar?

AJUTORUL: O intelectuală.

CHIRICA: Fereşte-te!

AJUTORUL: O studentă.

[49]

CHIRICĂ: Fereşte-te!

AJUTORUL: Deocamdată nu facem decât literatură.

CHIRICĂ (trist): Aşa se începe.

AJUTORUL: M-am dus. Am de întins, nu glumă. Mai trec să te

văd. Cu bine! De arhivă să n-ai nicio grijă, rânduiesc eu dosarele. Nu e nicio grabă. Salut! (Se întoarce de pe scară.) Se cunoaşte că sunt îndrăgostit. Ţigări!

Aruncă o cutie de ţigări pe pat şi iese grăbit.

CHIRICĂ: Ce binecrescut e! N-a venit niciodată cu mâna goală.

VARLAM: Simpatic băiat! Mi-e foarte drag. Mare lucru e să ai trăsăturile feţei armonioase. Mă crezi că eu, cu înfăţişarea asta grosolană, n-am avut niciodată curaj să dau întâlnire unei fete? Doamne, minunat lucru trebuie să fie!

CHIRICĂ: Cu toate astea, schiţa ta întâlnirea e un crâmpei de viaţă adevărată.

VARLAM: Imaginaţie, imaginaţie seacă. N-am aşteptat niciodată o fată să vie pentru mine. N-am făcut niciodată literatură în doi.

CHIRICĂ: Eu am făcut numai literatură. Credeam că era dragoste. Nu era. N-a fost nici chiar la început, în primele zile ale căsniciei noastre. Gândul ăsta parcă mi l-a ţintuit cineva în frunte. Şi părea atât de drăgăstoasă!...

VARLAM: Muncă, muncă îndârjită, asta e scăparea noastră!

Tăcere lungă.

CHIRICĂ: În câmp, cu calul, în arşiţa soarelui, e bine. Acolo îmi răsare înaintea ochilor chipul crunt al lui taică-meu – ţăran herghelegiu, cu biciuşca în mână, gonind după cai şi după femei – şi în spatele lui, în umbră, se desluşeşte faţa suptă a maică-mii, cu ochii ei blânzi de sfântă. Şi amarul ei potolit trece parcă din inima ei într-a mea. Atunci mă azvârl pe cal şi zburăm amândoi fără gânduri. În câmp e bine.

[50

VARLAM (pierzându-şi cumpătul): Nu e bine nicăieri! E gol, e gol pretutindeni, departe de fiinţa aceea lângă fustele căreia ne obişnuisem să stăm.

CHIRICĂ: Şi tu?

VARLAM: Şi eu, o ştii bine. (Stăpânindu-se.) Boală molipsitoare. Am luat-o de la tine. (Cu un zâmbet trist.) Mă mulţumeam cu atât de puţin! Eram fericit să-i aud foşnetul rochiilor. Pauza.

CHIRICĂ: Unde-o fi acum?

VARLAM (privind în gol): Departe. Ascultă pe bord cântecul valurilor.

CHIRICĂ: S-o fi gândind vreodată la noi?

VARLAM: Cu siguranţă. La noi mai puţin, la copii mai mult. (Ca şi când ar avea-o pe Ana în ţaţă.) M-aş prinde că oftatul uşor ce-i scapă din piept e pentru cei doi micuţi ai săi.

CHIRICĂ: Spunea că nu sunt ai ei copiii.

VARLAM: Vorbea Alexandru prin gura sa. Repeta unul din vechile lui sofisme. Intră Aprodul.

APRODUL (din capul scării): Domnul inspector gheneral.

VARLAM (vesel): Unde e?

APRODUL (coboară): Jos în curte. Măsoară scara cu ochii.

VARLAM: Du-te şi dă-i o mână de ajutor.

APRODUL: Nu îndrăznesc să-l ating.

VARLAM: Dar ce. e ciumat?

APRODUL: E inspector gheneral! Dar să încerc. (Scoate din îndoitura mânecii o scrisoare.) Poftiţi şi asta. (O întinde lui Chirică.) Stă de vreo trei zile la portar. (Coboară scara.)

CHIRICĂ (încremenit): Scrisul ei! (Rupe plicul.) E o carte poştală. Citeşte-o tu – îmi fug literele pe dinaintea ochilor.

APRODUL (ivindu-se din nou): Domnul inspector!

[51]

VARLAM (furios): Să aştepte! (Aprodul se trage înapoi.) Nu scrie nimic. Doar semnătura: Ana. Îi trece ilustrata.

CHIRICĂ: E destul!

APRODUL: Domnul inspector!

CHIRICĂ: Să aştepte. (Aprodul dispare.) E scrisul ei. Oh, cum îmi rupe inima slova asta măruntă! (Citeşte.) „Ana!” îşi poate da cineva seama ce cuprinde cuvântul ăsta?… Ana!

APRODUL: Domnul inspector! Chirică şi Varlam se privesc în tăcere.

VARLAM: Spune-i să ne comunice în scris despre ce e vorba.

APRODUL (şopteşte desperat): îmi luaţi pâinea de la gură!

VARLAM: Atunci să poftească! Aprodul iese. După câteva clipe se aude glasul Inspectorului, care strigă Aprodului: „Bine, poţi să-ţi cauţi de treabă”.

APRODUL: Să trăiţi! Inspectorul intră.

INSPECTORUL (acru): Frumos îţi şade, domnule arhivar, să mă laşi pe mine, om bătrân, să fac anticameră! îşi pune cu grijă pălăria în cuier.

VARLAM: V-am dat răgaz să vă trageţi sufletul. După un suiş atât

de anevoios…

INSPECTORUL: Să-mi trag sufletul? Îţi mulţumesc pentru bunăvoinţă. (Măsurând cu asprime pe Varlam.) Dumneata eşti arhivarul Nicolae Chirică?

VARLAM: Eu!

CHIRICĂ: Prietenul meu glumeşte. Nicolae Chirică sunt eu.

INSPECTORUL: Atunci ce tot cântă dumnealui? (Lui Varlam.) Te rog să ne laşi singuri.

VARLAM (cu fineţe): Ceva mai domol, domnule inspector; sunt în casă la mine şi…

[52]

INSPECTORUL: Mă rog, să ne înţelegem. Cine şade aici? Dumneata, ori dumnealui?

VARLAM: Amândoi.

INSPECTORUL (rotindu-şi ochii în toate părţile): Ciudat mi se pare ca un slujbaş al statului să locuiască într-o astfel de cotineaţă!

VARLAM: Este adevărat că n-am închis capital mare în mobilier, dar în schimb e cât se poate de pitoresc la noi.

INSPECTORUL: Te-a întrebat cineva?

VARLAM (se uită o clipă la Inspector, ca şi când ar voi să-i trântească o replică tare, dar se stăpâneşte şi urmează zâmbind): Aici totul e pitoresc, domnule inspector. Dar ce face, îndeosebi, farmecul locuinţei noastre este scara.

INSPECTORUL: Nu mă interesează.

VARLAM: Nu se ştie. Aţi băgat de seamă ce scară originală? E prinsă de zid cu două balamale şi apoi lăsată să cadă liberă peste balustradă. O adevărată scară romantică. De jos o poţi lipi frumuşel de perete, o prinzi cu cârligul de zid, şi puntea e ridicată. Dacă nu-ţi plac ochii celui din casă, îl laşi aicea suspendu cât îţi pofteşte inima.

INSPECTORUL: Nu mă interesează. Ce mă interesează pe mine este faptul că dumnealui trece la minister drept bolnav şi aici îl găsesc pe picioare.

VARLAM (lui Chirică): Culcă-te!

Inspectorul îi aruncă o privire furioasă.

CHIRICĂ: Azi am părăsit abia patul. Dar nu înţeleg de ce aţi luat osteneala să veniţi până aici?

INSPECTORUL: Sunt însărcinat să fac anchetă personală. Şi cum mâine dimineaţă plec în provincie să instrumentez altă anchetă…

VARLAM: Personală.

INSPECTORUL: Te rog să nu mă îngâni.

ARLAM: La drept vorbind, indiscretă treabă să te amesteci nepoftit în viaţa altora…

[53]

INSPECTORUL: Nu permit astfel de reflecţii pe seama slujbei mele. Şi te invit pentru a doua oară să ne laşi singuri!

VARLAM: Ia ascultă, domnule inspector, dacă o mai ţii mult pe coarda asta, o rup la fugă pe scară, lipesc romantica de zid şi tocmai mâine dimineaţă viu să te întreb de sănătate. Îţi dai dumneata seama în ce clipe ai picat aici? Ştii dumneata ce e în inima noastră? De anchete crezi că ne arde nouă? Prietenul meu e un om de ispravă. Nu bârfeşte, nu râvneşte la bunul altuia, nu ia mită şi n-a fost înaintat decât o singură dată în zece ani de zile. Pe cuvântul meu de cinste! De ce te legi de dânsul?

INSPECTORUL (pe un ton firesc): Ascultă-mă, tinere, eu sunt om cu experienţă. Să nu-ţi închipui că mă intimidezi. Toate astea pot cel mult să îngreuieze situaţia prietenului dumitale.

VARLAM: Ei, vezi că poţi vorbi şi omeneşte când vrei?!

INSPECTORUL (privindu-l pe sub ochelari): Hm!

CHIRICA: Luaţi loc, vă rog.

INSPECTORUL: Mulţumesc.

CHIRICĂ: Despre ce este vorba, domnule inspector? Lămuriţi-mă.

INSPECTORUL: Sunt împotriva dumitale şase rapoarte. Desface ghiozdanul pe care-l pusese pe masă.

CHIRICA: Împotriva mea?

INSPECTORUL: Rapoartele şefilor dumitale ierarhici.

CHIRICA: Şefii mei ierarhici s-au plâns contra mea? Dar pentru care cuvânt? I-am jignit cu ceva?

INSPECTORUL (sec): Ai făcut ceva mai mult. Ai lovit în prestigiul administrativ al nostru, al tuturor.

CHIRICA (uluit): în prestigiul administrativ al tuturor?

VARLAM: Ce mâncare de peşte mai e şi aia?

CHIRICA: Dar eu sunt om paşnic, domnule inspector, în viaţa mea nu m-am legat de cineva. Sunt un om necăjit, care abia îmi pot vedea de ale mele, necum să mă ocup de alţii.

INSPECTORUL: Eşti slujbaş al statului şi nu ţi-e îngăduit să se ţie

lumea după dumneata ca după urs. Povestea

[54]

cu... mârţoaga aia a ajuns un adevărat scandal public. Meriţi să fii destituit pur şi simplu. Dar, pentru că în cazierul dumitale personal nu e trecută nicio pedeapsă, pentru că eşti punctual la serviciu şi ai o memorie prodigioasă...

VARLAM: Te laudă.

INSPECTORUL: ...M-am gândit să aleg o cale mijlocie. Există într-adevăr o modalitate, una singură: să vinzi gloaba.

CHIRICA: Peste putinţă!

INSPECTORUL: Îţi dau trei zile să te gândeşti. Dacă până mă înapoiez din provincie nu te hotărăşti să vinzi calul...

VARLAM: Peste putinţă!

INSPECTORUL (lui Varlam): La urma urmelor, mă plictiseşti.

VARLAM: Cum aţi spus?

INSPECTORUL: Mă plictiseşti! Te amesteci nepoftit într-o discuţie care nu te priveşte.

VARLAM: Dar nu pricepi, domnule, că cel nepoftit eşti dumneata? Ai picat peste noi ca o adevărată cataplasmă.

INSPECTORUL: Te poftesc, pentru ultima oară, să-ţi măsori cuvintele. Sunt funcţionar superior al statului şi îţi atrag luarea-aminte că sunt în exerciţiul funcţiunii.

VARLAM (luând-o la fugă pe scară): Să ne vedem cu bine, domnule inspector

INSPECTORUL: Nu e în toate minţile prietenul dumitale.

CHIRICA: Ba are, săracul de el, minte şi pentru alţii.

INSPECTORUL: Să-ţi citesc conţinutul rapoartelor. Răsfoieşte într-un dosar.

CHIRICA: Vă rog să mă cruţaţi. Sunt după boală şi mă tem să nu mă întoarcă. INSPECTORUL: Aşa scrie la carte!

CHIRICA: De prisos, domnule inspector. Am înţeles. Calul meu loveşte în prestigiul administrativ.

INSPECTORUL: Nu calul, dumneata!

CHIRICA: Eu, calul: totuna. Lumea ne-a cusut de mult pe amândoi într-o piele: mârţoagă!

[55]

INSPECTORUL: Aşa e. Ministrul chiar, dându-mi afacerea asta, mi-a spus: „Ia vezi ce-i de făcut cu domnul. Mârţoagă ăla... ori cum îi

zice". Cu vremea, să ştii că ai să-ţi pierzi numele.

CHIRICĂ: Îmi rămâne porecla, mă mulţumesc cu ea: Mârţoagă! Nu sună la ureche, dar mie-mi place: Mârţoagă!

INSPECTORUL: Totul e să sune, domnule! (Se uită la ceas.) E târziu. Să sfârşim. Primeşti propunerea mea? Răspunde lămurit: da sau nu.

CHIRICĂ: Nu!

INSPECTORUL: Atunci vei fi destituit. Bună ziua. (Se opreşte în fund.) Dar ce înseamnă asta? Scara e dată de perete.

VARLAM (din curte): Nu ţi-am spus că te las suspenda? Mă ţiu de vorbă.

INSPECTORUL: Omul ăsta nu e în micile lui!

VARLAM (de afară): Spune-mi pe cuvânt de onoare, crezi dumneata în rapoarte?... Bagă de seamă, fac apel la cinstea, la conştiinţa şi la bătrâneţele dumitale. Crezi?

INSPECTORUL: Ei, comedia dracului!

VARLAM: Gândeşte-te bine. Să nu-mi răspunzi de mântuială. Nu las puntea până ce nu-mi spui curat cum stau lucrurile.

INSPECTORUL: Dă-mi drumul să plec, domnule. N-am vreme de pierdut. Am pe cap o mulţime de treburi.

VARLAM (de jos): Apoi asta-i nenorocirea dumitale, ai prea multe treburi. Din astă pricină nici nu poţi să te gândeşti ca lumea. Acum ai prilej să faci şi operaţia asta. Încearcă.

INSPECTORUL (îndoindu-se de mijloc): Dacă cred în rapoarte?

VARLAM (tare): Da!

INSPECTORUL (coborând): Poftim ce i-a năzărit să mă întrebe! (Se plimbă prin odaie, apoi se opreşte brusc în faţa lui Chirică.) Dumneata crezi?

CHIRICĂ: Nu.

INSPECTORUL (îmbâcsit): Ei, dumitale îţi dă mâna să răspunzi aşa, fiindcă dumneata... Haida de! dar nici nu

[56]

mă gândesc să-i fac pe plac. Cine-i dumnealui să-mi puie mie întrebări? (Suie în vestibul.) Hei, tinere, vino-ţi în fire şi pune scara la loc!

VARLAM: Asta depinde de dumneata.

INSPECTORUL (sărind ca un titirez): Auzi că de mine depinde! Hotărât lucru, omul ăsta nu e în minţile lui! (Se plimbă cu mâinile la

spate.) Dacă cred în rapoarte!? Hm! Ca şi când poţi răspunde aşa, cu una, cu două... (Lui Chirică.) Dumitale îţi dă mâna să zici scurt: nu. Fiindcă dumneata faci slujbă de câţiva ani de zile: ai urcat o treaptă, două, acolo... Eu am suit toată scara. Ştii dumneata ce înseamnă să fi pus rezoluţii pe sute de mii de hârtii? (Se uită stupid în văzduh.) Şi toate hotărârile pe care le dai se bizuiesc pe ce? Pe referinţele altora.

CHIRICĂ: Aici e buba.

INSPECTORUL: Te-a întrebat cineva?

CHIRICĂ: Mi-am spus şi eu părerea.

INSPECTORUL: N-ai voie să ai păreri!

VARLAM (de jos): Ha, ha, ha, ha!

INSPECTORUL (urcând în vestibul): Ce râzi ca la operă? Mai bine lasă scara. (O tăcere.) Hei, e cineva în curte? (Strigă cât poate.) Să vie careva să coboare puntea!

CHIRICĂ: Strigaţi degeaba. Proprietarul e dus la ţară, iar casele, pe aici, sunt risipite una de alta.

INSPECTORUL: Ei, comedie ca asta! Poftim ce să mi se întâmple! E ceva ca în poveşti. Nu trebuia să dau aminul aprodului. (Lui Chirică.) Ce ţi-a venit, domnule, să te muţi la capătul pământului?

CHIRICĂ: Plătesc chirie mică şi am drept să mă folosesc şi de grajd.

INSPECTORUL: A, da! (O tăcere. Se aşeză la masă.) Şi atunci, se înţelege, ca să n-ai bătaie de cap, te iei după referinţe, hotărăşti după cum glăsuiesc rapoartele. Dacă crezi însă ori nu în litera lor, e altceva. (Cu un gest de isteţime profesională.) Fiecare fuge de răspundere... asta e! Şi atunci, fireşte, laşi pe alţii să-şi spargă capul. E singurul mijloc să nu ţi se puie beţe în roate. Dar ce m-am apucat să fac? Cu cine stau de vorbă?

CHIRICĂ: Cu dumneata însuţi.

[57]

INSPECTORUL: Asta nu-i treabă sănătoasă! Dacă mai rămân aici, mă scrântesc de-a binelea. Spune-i ţicnitului ăluia să-mi dea drumul.

CHIRICĂ: Aveţi răbdare.

INSPECTORUL: Ce răbdare să mai am?! Dumneata nu vezi că sunt sechestrat? Eşti slujbaş al statului ţi te fac răspunzător de ce mi se întâmplă.

VARLAM (apare în vestibul): Răspunderea mi-o iau eu, domnule inspector!

INSPECTORUL: Aha, ţi-ai venit în fire!

VARLAM: Aproximativ. Dar dumneata?

INSPECTORUL (pe un ton foarte firesc, aproape rugător): Te rog să nu mă întrebi nimic şi să mă laşi să plec. Nu mă simt bine.

VARLAM: Atunci stai puţin de te linişteşte.

INSPECTORUL: Nu aici, afară. (Urcă în fund.) Dar ce-ai de gând cu mine? Scara e dată de perete. Pe ce te-ai urcat dumneata?

VARLAM: Pe o scară imaginară.

INSPECTORUL (rugător): Fii, domnule, om de omenie şi lasă-mă să plec!

VARLAM (arătând în gol): Poftiţi.

INSPECTORUL: Oh, blestemată să fie clipa când am pus piciorul pe treptele astea! Nu trebuia să dau drumul aprodului! Presimţeam eu că are să mi se întâmple ceva rău.

VARLAM (cu multă politeţe): Ia loc, te rog, domnule inspector. Ia loc. (Inspectorul stă.) Ai făcut bine că ai urcat treptele acestea. Îţi dau cuvântul meu că n-am să-ţi mai pomenesc de rapoarte. Văd că asta te tulbură. E semn bun. Înseamnă că nu eşti căzut complet în descompunere.

INSPECTORUL (blajin): Ce-ai cu mine, domnule? Mă cunoşti personal? Ţi-am făcut cândva vreun neajuns? Avem ceva de împărţit împreună? De ce te legi de mine?

VARLAM (la fel): Dar dumneata ce ai cu creştinul ăsta? îi cunoşti personal? Ţi-a făcut vreun neajuns? Aveţi ceva de împărţit împreună! De ce te legi de oameni?

INSPECTORUL (încurcat): Eu n-am venit aici de capul meu. Asta mi-e meseria.

VARLAM: Ssst! Să nu te-audă cineva. Urâtă idee şi-ar face de bătrâneţele dumitale!...

INSPECTORUL: Eu am venit aici pe cale oficială.

VARLAM (pufnind): Las-o încurcată! Nu crezi singur în ce spui.

INSPECTORUL (privindu-l pe Varlam nedumerit): Ciudat om eşti dumneata!

Mică tăcere.

VARLAM: Suntem aici numai noi trei. Nu ne vede nimeni, nu ne aude nimeni. Putem sta goi unul în faţa altuia.

INSPECTORUL: Asta ar mai lipsi!

VARLAM: Goi, moralmente. Îşi trage scaunul aproape de al

Inspectorului.) Ia spune-mi, în adâncul conştiinţei dumneata crezi cu adevărat că eşti inspector?

INSPECTORUL: Ştii că ai haz?! Dar ce-ai vrea să fiu? Inspector sunt, se înţelege. Aşa îmi spune toată lumea.

VARLAM: Îţi spune lumea, dar dumneata crezi că eşti?

INSPECTORUL (stupid): Ştii că ai haz?! Şi de ce mă străpungi aşa cu privirea.

VARLAM: În genere vorbind, crezi dumneata că o fiinţă omenească poate să judece pe alta?

INSPECTORUL: Dar dumneata ce faci acum, nu mă judeci?

VARLAM: Te descos numai.

INSPECTORUL: Urât lucru e să judeci pe cineva şi să zici numai că-l descoşi! VARLAM: Dar ce urât e să nu descoşi pe cineva şi să zici că l-ai judecat! INSPECTORUL: Uf, ce minte tăioasă ai, cum mă străpungi cu gândurile dumitale!

VARLAM (trăgându-şi scaunul aproape de tot): Crezi dumneata că un om poate hotărî de soarta altuia în virtutea unei simple patalamale?

INSPECTORUL: Lasă-mă să-ţi răspund nesilit...

VARLAM (răsuflând): Iată, în sfârşit, prima vorbă sănătoasă pe care ai rostit-o!

[58]

CHIRICĂ: Nu mă simt bine. Mie vă rog să-mi daţi voie să mă întind puţin.

VARLAM: Îi dai voie, domnule inspector?

INSPECTORUL: Nu-ţi bate joc de mine. Ce voie să-i dau? Chirică se lungeşte în pat.

VARLAM: Aşa că-i idiot să-ţi închipui că poţi da învoire altora?

INSPECTORUL: Taci, nu mă sili!

VARLAM: Urât lucru să fii om!

Tăcere lungă. Chirică priveşte în tavan. Varlam se lasă pe speteaza scaunului şi şuieră printre dinţi. Inspectorul stă cu capul în piept.

INSPECTORUL (clipind din ochi): Nu cumva am dormit până acum? Mi-e capul ca de plumb. Unde sunt aici?

VARLAM: Într-o chilie spoită cu var. La nişte oameni nevoiaşi. Eşti... în inspecţie!

INSPECTORUL: Nu-ţi bate joc de mine. Nu cumva toată viaţa am

trăit pe sub pământ, ca şobolanii, şi abia acum ies pentru întâia oară la lumină? (Varlam se ridică în picioare. Chirică plânge înăbuşit în pat. Inspectorul se scoală cu greutate.) De ce plânge?

VARLAM (cu un deget la gură): Sst ispăşeşte păcatele altora. Razele soarelui care apune bat în fereastră.

CHIRICĂ (cu faţa luminată): De mult nu s-a coborât bucuria în inima mea. Acum mi-e bine. De ce sufletul meu cântă şi se veseleşte?

VARLAM: Fiindcă ai săvârşit o minune.

CHIRICĂ: Eu?

VARLAM: Da. Ai scos apă din stâncă.

CHIRICĂ: Minunea ai săvârşit-o tu.

VARLAM: Eu am ţinut numai toiagul în mână. Puterea de la tine a purces.

INSPECTORUL (lui Varlam): Eşti mare meşter!

VARLAM: Sunt un scamator de duzină. Poftim, Urcă în vestibul şi pune scara la locul ei.

INSPECTORUL: Şi eu, care crezusem…

VARLAM (zâmbind): Crede şi nu cerceta. Dacă n-are cârligul pus jos, scara se poate mânui şi de aici.

INSPECTORUL (zâmbind): Acuma văd.

VARLAM: S-a înserat. Haide să însoţim pe domnul inspector până mai încolo.

Chirică coboară din pat.

INSPECTORUL: Doamne, ce uşor mă simt! Parc-am dus de când lumea o povară în spinare şi acuma am scăpat de ea.

VARLAM: Fă-mi plăcerea şi întoarce-te puţin. (Inspectorul se supune.) Apoi cum să nu te simţi uşor ca un fulg? Când ai intrat aici aveai coşcogeamitea cocoaşă în spinare. N-o mai ai.

INSPECTORUL: Aveam o cocoaşă în spinare?

VARLAM: Da. Cocoaşa administrativă.

Intră copiii cu ghiozdanele în spate. Amândoi sunt cu ochii plânşi.

VARLAM: Dar ce este? Ce s-a întâmplat? Băiatul cel mic izbucneşte în lacrimi ţi se lipeşte de tatăl său. Băiatul cel mare scoate oftând o scrisoare din ghiozdan şi o întinde lui Varlam.

VARLAM (citeşte cu glas tare): „Fiind ameninţat de mulţi dintre părinţi că-şi retrag copiii din şcoala mea, din pricina relei dumneavoastră faime, faimă ce se răsfrânge implicit şi asupra copiilor,

cu părere de rău mă văd silit să vă invit ca să-i înscrieţi în altă şcoală particulară, sau mai degrabă într-o şcoală a statului, care

[60]

e obligat să deschidă deopotrivă porţile tuturor contribuabililor... Cu deosebită stimă..."

Tăcere.

CHIRICĂ: Neruşinatul!

VARLAM: Fiţuica asta am s-o păstrez. N-am pus de mult mâna pe condei, dar de acum am să-l înmoi în fiere.

BĂIATUL CEL MIC (plângând): Zicea, tăticule dragă, că nu poate să ţie în şcoală nişte pui de mârţoagă! CHIRICĂ: Neruşinatul!

VARLAM: Neruşinatul!

INSPECTORUL: Neruşinaţii!

CORTINA

ACTUL IV

Un apartament bogat. Pe pereţi spade şi covoare cu panglici tricolore. Statuete de toate mărimile prin colţuri. Pe mese suluri de hârtie, teancuri de reviste şi gazete. Uşile din fund se deschid de o parte şi de alta. Doi zăplani îmbrăcaţi în haine roşii, cu nasturi de metal, fac loc Firei să intre şi se înclină în faţa ei. Fira e gătită ca o cucoană. La un birou, înfundat între hârtii, se zăreşte capul ţuguiat al lui Varlam.

FIRA: Căraţi-vă d-aici! Ce-mi staţi înfipţi la uşă? Nu v-am mai spus?! împiedicaţi lumea să intre. (Grumii se înclină şi închid uşa pe dinafară.) Maimuţoii dracului! (Trece la oglindă şi-şi potriveşte pălăria. Varlam tuşeşte.) A! erai aici?

VARLAM: Îţi admiram pălăria.

FIRA: Aşa-i că n-am brodit-o?

VARLAM: Ţi-am spus eu că nu te pricepi. La orice târguială să mergem împreună şi-ai să zici tu singură că eşti cucoană mare.

FIRA: Aş! Orice-aş face, e degeaba – nu mă prinde!

VARLAM: Ţi se pare.

FIRA: Şi zău dacă nu sunt şi mai proastă în straiele astea decât într-ale mele...

VARLAM: Te obişnuieşti.

FIRA: Trag mereu cu coada ochiului să văd cum mă priveşte lumea. Se zgâiesc toţi la mine ca la o paparudă. (Varlam râde cu nasul în hârtii.) Fie că rău ţi-ai mai bătut joc de sufletul meu! (îşi scoate

pălăria.) Dar şi eu proastă, să mă iau după dumneata…

VARLAM: Fă-mi plăcerea şi mai pune-ţi o dată ciuperca.

[63]

FIRA: Crezi că eu sunt ca maimuţoii ăia din uşă? Dar de aci încolo n-ai să mă mai prinzi decât în zavelcă. (Dă să iasă în dreapta. Varlam răsfoieşte prin ziare. Fira se întoarce uşor în vârful degetelor.) Sa te întreb ceva: dimineaţa, când deschizi ochii întâi… crezi, ori ţi se pare că visezi înainte?

VARLAM: Dar tu?

FIRA: Mie mai degrabă îmi vine să cred că visez. Doamne-Dumnezeule, ce de lucruri se mai întâmplă pe lumea asta!

VARLAM: Ia te uită aici.

Îi arată poza lui Chirică într-un ziar.

FIRA: Parcă ar fi vodă!

VARLAM: Laudele nu mai contenesc.

FIRA: Uite, aşa îmi creşte inima când buchinesc gazetele!

Păcat că domnul e tot cu inima strânsă…

VARLAM: Ia vezi, s-a adunat golănimea?

FIRA (la fereastră, în dreapta): E curtea plină de puşlamale.

Dacă ar fi după mine, i-aş lăsa să crape.

VARLAM: E dorinţa lui, trebuie să-i facem pe voie. Vin să-şi astâmpere foamea şi oameni frânţi de necazuri. Dar ceva plocoane au mai picat astăzi? FIRA: A venit de dimineaţă un negustor cu două puţinele de brânză, şi un ţăran aduse cinci perechi de curcani. În stradă se aud strigăte care cresc din ce în ce.

VARLAM: Auzi? Vine. Altă dată se ţineau copiii după el – acum îl urmează oameni de toate vârstele.

FIRA: De ce se ţine mulţimea aceea după dânsul? Şi de ce i se trimit daruri şi i se fac închinăciuni ca la împăraţi?

VARLAM: Fiindcă el singur a văzut ce toţi laolaltă n-au fost în stare să vadă. Fiindcă l-au lovit cu bice şi acum simt nevoia să-i lingă rănile.

Zgomotele cresc. Chirică intră. Fira o rupe la fugă. Uşile se închid. Zgomotele se sting treptat.

CHIRICĂ: Doamne, cât o să mai ţie vântul ăsta de nebunie?

[64]

VARLAM: E vânt sănătos. Lasă-l să bată. Dar de unde vii? Arăţi tare ostenit.

Mică tăcere. Chirică stă jos.

CHIRICĂ: Nene, mare nenorocire să ai bani!

VARLAM: Sunt nenorociri mai mari pe lume.

CHIRICĂ: Ai prilejul să vezi cu ochii atâtea şi atâtea… Uf, ce mai îndură bieţii oameni!

VARLAM: Puţină măsură, dragă Chirică, altfel dăm faliment cu filantropia. Ajunge risipa pe care-o faci zilnic aici cu golănimea care se îndoapă jos, în curte. Poftim, nu sunt nici cinci ceasuri, şi curtea e plină. Arată pe fereastră în dreapta.

CHIRICĂ: Să nu-ţi pară rău. Ăştia sunt bani nemunciţi, trebuie să-i dăm până la ultima leţcaie.

VARLAM: Sunt bani plătiţi cu sânge. Asta i şi pricina pentru care zbieretele deşucheate s-au schimbat în osanale. Te-au lovit cu bice şi acum îţi ling rănile.

CHIRICĂ: Îţi mărturisesc că izbânda a început să mă obosească. Ca să scap de unele manifestări nebuneşti, sunt nevoit să umblu numai pe străzi lăturalnice.

VARLAM: Faci rău. Lasă lumea să te tămâieze, să-şi ispăşească neghiobia.

CHIRICĂ: În zilele dintâi mai mergea. Acuma nu-şi mai are rostul. La urma urmei, ce ispravă mare am făcut?

VARLAM: Crezi că lumea. mai ţine seama de izbânda ta din câmp? Faptul în sine e mărunt, şi cu vremea are să se uite. El rămâne mai mult ca un prilej care ţi-a pus în lumină personalitatea. Personalitatea ta este aceea care străluceşte acuma în plină lumină.

CHIRICĂ (cu naivitate): Sunt eu o personalitate?

VARLAM: Eşti un om care ai ieşit din rânduri. Eşti… dar tu habar n-ai de ce eşti.

CHIRICĂ (trist): Sunt un om fericit… citesc asta pe toate feţele. Un om care a prins norocul din zbor şi îl ţine cu amândouă mâinile.

VARRLAM: Lasă gândurile triste, într-o zi să mergem în n cotineaţa cea spoită cu var. Acolo am să-ţi descos eu lucrurile de-a fir-a-păr şi-am să te fac să înţelegi…

[65]

CHIRICĂ: Doamne, ce zădărnicii! Trebuia să fi rămas l odăiţa noastră. Acolo mă simţeam bine. De ce m-ai adus în casa asta rece?

VARLAM: Era prea strâmt acolo. Gândeşte-te la copii. Tu l acum o aureolă neobişnuită, şi asta cere spaţiu, cadru, îl pentru noi – pentru

cei dinafară. (Zâmbind.) N-ai bas de seamă ce impresie fac zăplanii mei din uşă?

CHIRICĂ: Ar fi bine să le dăm drumul. E păcat să-ţi baţi joc de oameni. (Privind pe pereţi.) Şi toate coroanele, spadele şi panglicile astea de ce le spânzuraţi pe pereţi? V-am rugat de atâtea ori să le daţi jos.

VARLAM: Sunt trofeele biruinţei. Lasă-le acolo, să ţipe vedere, să ia ochii neghiobilor. Trofee idioate, doar dacă oamenii n-au născocit până acum altele... Intră Stăpânul calului.

STĂPÂNUL CALULUI: Măi, ce solemnitate!

VARLAM (lui Chirică): Ce-ţi spuneam?!

STĂPÂNUL CALULUI: Bună ziua, fericitule!

CHIRICĂ (lui Varlam): Auzi?

VARLAM: Dânsul are drept să ţi-o spuie. (Stăpânului.) vânt te-aduce?

STĂPÂNUL CALULUI: Vreau ţifrele exacte. S-au publicat ziare fel de fel de bazaconii.

CHIRICĂ: Exact nu le ştiu nici eu. Varlam ţine socotelii)

VARLAM: Sunt gata să-ţi dau toate lămuririle. Scoate un carnet din buzunar. Stăpânul face la fel.

STĂPÂNUL CALULUI: Extraordinar! Cu cât trece vremea... atât mi se pare mai fantastic. Un cal de care nu ştiam cum să mă scap, o gloabă care îmi prăpădea o văzul degeaba.

CHIRICĂ: Nimic mai simplu, cu toate astea: calul era oropsit. Fiind din părinţi obscuri, nimeni nu se uita la el, nici chiar dumneata.

STĂPÂNUL CALULUI: Asta-i cam aşa...

[66

CHIRICĂ: Îl îngrijeau de mântuială şi îl muştruluiau la fel. Eu l-am îngrijit cu răbdare. Asta-i tot. Avea bietul cal încheieturile prinse.

STĂPÂNUL CALULUI: Nu-mi intră mie în cap cum a putut să fugă aşa, pe patru mii de metri şi într-un loc atât de ridicat.

VARLAM: Şi ai văzut cum a bătut?

CHIRICĂ (cu faţa luminată): Ai văzut?

STĂPÂNUL CALULUI: La o mie de metri avea zece lungimi înainte: la două mii, cincizeci de lungimi; iar la al doilea ocol, era în cap cu un sfert din întinderea câmpului.

CHIRICĂ: Gonea pentru întâia dată slobod. Gonea ca şi cum ar fi vrut să câştige dintr-odată toate miile de metri cu care rămăsese până

atunci în coadă. Animalele au suflet şi ele. Gonea ca şi când ar fi voit să se spele şi să mă spele de ruşine.

VARLAM: Ai văzut ce tăcere de mormânt? Calul sfârşise de mult, şi niciun murmur, nicio şoaptă în toată marea aceea de capete. Doar când au apărut cele două titre de foc: un unu şi un nouă, lumea s-a trezit. Un câmp întreg de oameni care-şi deşertaseră buzunarele şi care izbucniră deodată în urale.

STĂPÂNUL CALULUI (pe gânduri): Jucasem o avere, şi cu toate astea m-am pomenit cu braţele în văzduh şi strigând, cu un glas ce nu era al meu, numele dumitale.

VARLAM: Eu rămăsesem cu pălăria în mână, aşa cum apucasem să fac prima mişcare – ca o statuie idioată de panopticum. Numai Chirică nu-şi pierduse firea, îşi ştergea liniştit fruntea cu batista şi zâmbea.

CHIRICA: Eu ştiam că are să se întâmple aşa.

STĂPÂNUL CALULUI: Extraordinar! Dar să zicem că întâia oară a fost o dispoziţie excepţională a animalului – se întâmplă uneori. Dar în urmă? Pe orice distanţă şi în orice companie e de neînvins. Cum de fuge aşa, când e bine stabilit că are toată linia slabă: părinţi şi strămoşi mediocri?!

CHIRICĂ: Aici e greşeala voastră, a tuturor: judecaţi după câteva generaţii. Sângele vine de departe. Acolo, în bezna întunecoasă, trebuie căutaţi strămoşii.

[67]

STĂPÂNUL CALULUI: Eu, ca specialist, n-am să mă dumiresc niciodată.

VARLAM: Fiindcă eşti specialist.

CHIRICA: Ai pierdut mult?

STĂPÂNUL CALULUI: O avere. A doua, şi-a treia, şi-a patra oară am jucat mereu contra şi sume din ce în ce mai mari. M-am încăpăţânat. Fusese calul meu, şi o ciudă oarbă mă cuprinsese împotriva lui.

CHIRICĂ: Eu te-am sfătuit să joci pe Faraon tocmai fiindcă-i fuseseşi stăpân. Ai văzut bine că în urmă am cumpărat mai toate biletele mari.

STĂPÂNUL CALULUI: Tocmai asta m-a făcut să joc contra. Toţi proprietarii au mers împotriva dumitale – personal. (Pauză.) Trebuie să fi ajuns acum la o ţifră fantastică.

CHIRICĂ: Da, s-a strâns mult – aproape că mi-e ruşine de cât trebuie să se fi adunat. Exact însă nu ştiu. Varlam e cu socotelile.

VARLAM: Eu şi cu Fira.

STĂPÂNUL CALULUI: Fosta dumitale servitoare?

CHIRICĂ: Da.

STĂPÂNUL CALULUI: Va să zică, este adevărat că sunteţi tovarăşi.

CHIRICĂ: Da. Am mers tovărăşie. Eu două părţi, Varlam şi Fira câte o parte.

STĂPÂNUL CALULUI: Şi-aţi ridicat?

VARLAM: Tot ce s-a jucat în amândouă câmpurile. Îi întinde carnetul.

STĂPÂNUL CALULUI (copiind cifrele): Extraordinar! Aşa ceva nu s-a mai pomenit.

VARLAM: Şi când te gândeşti că am fi ridicat aceeaşi sumă cu doi poli… Din miile de gură-cască nu s-a găsit unul care să zvârle douăzeci de lei pe gloaba noastră.

CHIRICĂ: Asta din pricina reclamei proaste care mi s-a făcut.

STĂPÂNUL CALULUI: E drept. Altfel s-ar fi găsit un burlăverde să strice o sută de lei. (Mică pauză.) A doua oară aţi jucat…

VARLAM (arătându-i carnetul): Sunt acolo toate ţifrele. (Stăpânul copiază datele în carnetul său, făcând mişcări caraghioase cu capul şi cu braţele.) Şi eu eram sigur că azvârl banii pe gârlă. Numai doi credincioşi erau în tot câmpul: Chirică şi Fira. Fira credea. A venit de dimineaţă să ne spuie ce-a visat despre ziuă şi ne-a rugat s-o luăm şi pe dânsa. La urmă însă şi-a pierdut capul. Când a aflat câţi bani i se cuvin pentru cei cinci sute de lei ai săi, a început să ţopăie şi să se arunce de gâtul necunoscuţilor. Crezi în vise, domnule specialist?

STĂPÂNUL CALULUI: Nu mai cred în nimic. (Isprăveşte socotelile.) Când te gândeşti că toţi banii ăştia ar fi putut să fie ai mei! Dacă nu toţi, jumătate, ori măcar un sfert. Aş! nu i-aş fi avut. În grajd la mine Faraon n-ar fi câştigat niciodată. Nimeni n-ar fi scos din gloaba aia ce-ai scos dumneata. Se vede că ţi-e mâna blagoslovită.

VARLAM: Mai ştii?!

STĂPÂNUL CALULUI: Încep să cred şi eu ce se zvoneşte în lume: că i-ai împrumutat calului sufletul dumitale.

VARLAM: Mai ştii?!

CHIRICĂ (stăpânului): Dumneata crezi asta cu putinţă?

STĂPÂNUL CALULUI: Nu ştiu. Am intrat la gânduri. Ce ţi-a venit ca din toţi fugarii să-l ocheşti pe cel mai prăpădii? Ce te-a făcut să ghiceşti în răpcigosul de ieri pe nebiruitul de azi? După ce te-ai luat? Învaţă-mă şi pe mine secretul.

CHIRICĂ: Asta nu se poate învăţa.

STĂPÂNUL CALULUI: Ce fel de om eşti dumneata atunci dacă vezi ce noi nu putem vedea?

CHIRICĂ: Nu sunt nimic din câte se spune despre mine. Nu te lua după născociri neroade.

VARLAM: El e plămădit după altă reţetă, are oasele fără măduvă, ca păsările.

STĂPÂNUL CALULUI: Pe cinstea mea dacă mai ştiu ce să mai cred! (Se înclină şi iese.)

VARLAM: L-ai pus în încurcătură pe specialist.

CHIRICĂ: Mâine are să se întoarcă la vechile lui formule. (Zărind pe masă nişte florete.) Dar astea ce mai sunt?

VARLAM: O societate de binefacere ţi le-a trimis în dar şi te roagă să primeşti…

CHIRICĂ (zâmbind): Preşedinţia de onoare.

VARLA.M: E a treizeci şi cincea societate. Le-am numărat pe degete. Treizeci şi cinci de cuibare zidite după acelaşi calapod, treizeci şi cinci de bisericuţe neroade care te roagă să…

CHIRICĂ: De ce-or fi ţinând oamenii ăştia să mă cocoaţe în capul lor?

VARLAM: Nu te cocoţa. Tu zbori acum aşa de sus peste capetele lor, că, de fapt, ei te trag în jos, te coboară.

Intră Fira cu copiii. Fira e îmbrăcată cu straiele. ei obişnuite; copiii, în paltonaşe.

BĂIATUL CEL MARE: Tăticule, astăzi sunt mai mulţi milogi în curte ca de obicei.

FIRA (la fereastră): Sunt printre ei şi oameni binişor îmbrăcaţi.

CHIRICĂ: Ăştia îmi fac rău.

VARLAM: Şi mie. Îmi aduc aminte de zilele noastre de post mare.

BĂIATUL CEL MARE: Ce bine e să mănânci în toate zilele şi să nu te duci la şcoală! Uşile se deschid şi intră un domn pleşuv, îmbrăcat în haine negre. Cei doi băieţi, la vederea noului-venit, se sperie şi se lipesc de Chirică. Tăcere penibilă.

VARLAM: N-am avut niciodată cinstea să te cunosc. Dar,

judecând după spaima copiilor, m-aş prinde că ghicesc cine eşti.

DIRECTORUL: Copiii se uită totdeauna cu ochi duşmănoşi la dascălii lor. Dar domnul Chirică are o inimă de aur, şi cred că are să treacă peste o greşeală în care am căzut fără de voia mea.

VARLAM: Dumneata ai săvârşit mai mult decât o greşeală.

DIRECTORUL: Sunt vinovat, recunosc. Dar am fost silit de împrejurări. Părinţii copiilor m-au silit. M-au ameninţat că-şi retrag copiii din şcoală.

CHIRICĂ: Cu ce te pot sluji, domnule director?

DIRECTORUL: Sunt într-o situaţie penibilă. Nu ştiu cine s-a apucat să dezgroape morţii. Scrisoarea, ştiţi, pe care v-am trimis-o cu băieţii s-a publicat afum în toate ziarele.

[70]

VARLAM: S-a mai publicat şi altă dată scrisoarea dumitale.

DIRECTORUL: O singură dată, mai demult, într-un soi de revistă pe care n-o citea nimenea, însoţită de nişte înjurături groaznice. Dar atunci nu a avut niciun răsunet – era înainte de marele eveniment. Nu mi-a pricinuit niciun prejudiciu. Acum însă lucrurile s-au schimbat. Din pricina acestei scrisori, azi sunt pus într-o lumină nesuferită. Nimeni nu-şi mai înscrie copiii în şcoala mea, iar vechii elevi încep să mă părăsească unul câte unul. În curând am să fiu nevoii să închid şcoala. Sunt desperat.

CHIRICĂ: Spune-mi, cu ce pot să te ajut?

DIRECTORUL: Nu există decât un singur mijloc de scăpare. Apelez la generozitatea dumneavoastră. Numai un suflet mare ca al dumneavoastră…

CHIRICĂ: Nu pot să văd pe nimeni plecându-se astfel înaintea mea. Te rog spune de-a dreptul.

DIRECTORUL: Domnule Chirică, scăparea mea nu e decât una singură: să consimţi a-mi încredinţa din nou educaţia copiilor.

BĂIEŢII AMÂNDOI (agăţându-se de gâtul lui Chirică): Tăticule. Tăcere.

CHIRICĂ: Judecă şi dumneata!

DIRECTORUL (îngăimând vorbele): Da… văd… însă sufletul copilului e un aluat care se mlădie uşor. Cu puţină bunăvoinţă…

VARLAM: Dar nu înţelegi, domnule, că judecata copiilor e o judecată fără recurs?

FIRA: Haidem, copii, să începem.

VARLAM: Nu e prea devreme, Fira?

FIRA: Burţile flămânde nu merg după ornicul dumitale. Iese cu copiii în dreapta.

VARLAM (zâmbind): Are dreptate. (Directorului.) N-ai postit niciodată, domnule director?

DIRECTORUL: Eu am avut totdeauna mai mult decât îmi trebuie. Mă îngrozesc la gândul că de-aci înainte... (În curte se aud strigătele milogilor.) Ce-i asta?

[71]

VARLAM: Sunt urletele lupilor care au zărit hălcile de carne.

DIRECTORUL (la fereastră): Ciudată privelişte! De ce-au amuţit acum? Şi de ce slăbănogii aceia ating astfel cu degetele veşmintele copiilor şi se trag apoi tăcuţi pe la locurile lor?

VARLAM: Pentru că din ziua când ai gonit copiii din şcoală, suferinţa şi ruşinea au sfinţit trupurile lor plăpânde.

DIRECTORUL (după o tăcere): Prin urmare, nu-mi rămâne decât să închid şcoala...

VARLAM (pe şoptite): Închide-o. Va fi singurul act luminos din viaţa dumitale. DIRECTORUL (desperat): Domnule Chirică! Chirică se uită la Varlam.

VARLAM: Ceva însă trebuie să facem pentru bietul om. (Directorului.) Este drept că fără concursul dumitale şi al altora, faima lui (arată pe Chirică) n-ar fi atins proporţii epice, ca să zic aşa. (Scoate din sertarul biroului un pumn de bilele de bancă.) Ţine pentru osteneala dumitale.

DIRECTORUL: Dar eu...

VARLAM: Ei asta-i! N-o să-mi spui acum că nu primeşti!

DIRECTORUL: Nu merit atâta umilire...

VARLAM: Banii n-au miros. De altfel, ci sunt crezul dumitale unic. Deci, nu te umilim. (Directorul se uită în dreapta şi în stânga.) N-avea nicio grijă, nu te vede nimeni. (Directorul se apropie.) Curaj (Directorul întinde mina şi ia banii.) Nu sunt vremurile sub om, ci bietul om sub vremuri!

DIRECTORUL (încet): Nu ştiu...

VARLAM: „Eu ştiu. Are să-ţi prindă bine. (încet.) Ascultă-mă pe mine, închide şcoala şi deschide o tutungerie. Va fi un epilog onorabil.

DIRECTORUL: Respectele mele.

Iese încovoiat ca un arc.

CHIRICĂ: Eşti prea crud uneori. VARLAM: Tu îmi porunceşti să fiu astfel. CHIRICĂ: Eu?

[72]

VARLAM: Inima ta cântă în surdină ceea ce buzele mele rostesc tare.

CHIRICĂ: Inima mea?

VARLAM: Sufletul copilului nu-i marfă de vânzare. Intră din dreapta o Femeie bătrână.

FEMEIA: Am mâncat, bogdaproste! N-am mai pus carne de pasăre în gură de nu se ţine minte. Bogdaproste!

VARLAM: Ţi-a plăcut, mătuşă?

FEMEIA: Să vă dea Dumnezeu sănătate şi dumneavoastră, şi stăpânului dumneavoastră!

VARLAM: Îl cunoşti pe stăpânul nostru?

FEMEIA: Nu, măiculiţă, dar tare aş vrea să-l văd la faţă!

VARLAM: Şi de ce ţii atâta să-l vezi?

FEMEIA: Ca să nu închid ochii fără să ştiu şi eu cum îi un om mare.

VARLAM: Uite, aşa ca dumnealui. Arată pe Chirică.

FEMEIA: Dumnealui e ca mine şi ea dumneata.

VARLAM: Apăi aşa sunt oamenii mari. Dânsul e, mătuşă.

FEMEIA: Nu-ţi râde de mine, maică, sunt femeie bătrână. Oamenii mari nu stau la vedere. Ca să ajungi până la ei, îmbătrâneşti. Eu n-am apucat să văd o viaţă întreagă un om mare.

VARLAM: Acum a dat norocul peste dumneata. Pe cinstea mea că dânsul e! FEMEIA: Nu-ţi face râs de mine. Du-mă, rogu-te, mai bine să-i mulţumesc.

VARLAM: Dar pentru ce e mare ştii, mătuşă?

FEMEIA: Da' Dumnezeu să-l ştie! Asta nu-i treaba mea.

CHIRICĂ (scoate câteva hârtii din portmoneu): Ţine, femeie.

FEMEIA: Vai de mine! VARLAM: Ai văzut?

FEMEIA: Atâţia bani? Atunci nu cumva?...

VARLAM: Apoi nu ţi-am spus?

[73]

FEMEIA (privind cu teamă la Chirică): Doamne, că pirpiriu mai e! Iese prin dreapta.

CHIRICĂ (zâmbind): Personalitatea mea!

VARLAM: Da, da. Povestea din câmp se topeşte ca boabele de

rouă la lumina soarelui. Nici chiar stăpânul calului nu se mai gândeşte la ea. El e muncit doar de-o întrebare: ce fel de om eşti tu? Şi întrebarea asta zboară pe toate buzele, chiar ale celor mai împietriţi. Ce fel de om eşti? Intră un grup de slujbaşi.

SLUJBAŞUL: Societatea noastră…

VARLAM: Opreşte-te. Cunoaştem melodia asta. Sunteţi al treizeci şi şaselea în ordine cronologică. Mai bine răspundeţi-mi la o întrebare: de ce vă strângeţi dumneavoastră în societăţi? (Slujbaşii se privesc nedumeriţi.) Oameni în toată firea, nu vă e ruşine să vă maimuţăriţi ca şcolarii?

SLUJBAŞUL: Noi suntem colegi de-ai domniei-sale şi…

VARLAM: Vă cunosc. Sunteţi nişte bieţi oameni care abia vă ţineţi viaţa de o zi pe alta, dar când vă strângeţi laolaltă vă luaţi la întrecere să rostiţi vorbe umflate.

SLUJBAŞUL: Noi…

VARLAM: Acum ce vreţi?

SLUJBAŞUL: Îndrăznim să-l rugăm…

VARLAM: Să primească preşedinţia de onoare.

SLUJBAŞUL: Şi dacă este cu putinţă am îndrăzni să-l rugăm să se întoarcă iar în rândurile noastre.

VARLAM: Sacrament!

SLUJBAŞUL: Numai pentru câtăva vreme. Nu pentru noi – noi nu merităm cinstea asta… o ştiu… dar pentru ochii lumii.

VARLAM: Pentru prestigiu.

SLUJBAŞUL: Da, ca să astupăm gurile care cârtesc.

VARLAM: Dacă vreţi să creşteţi în stima oamenilor, umblaţi cu picioroange. Ce aveţi acolo?

SLUJBAŞUL: Un mic dar comemorativ. Desface hârtia.

[74]

CHIRICĂ: Napoleon!

VARLAM: Descoperiţi-vă!

SLUJBAŞUL: Dar… VARLAM: Burţile la pământ! Slujbaşii se aruncă la picioarele lui Chirică.

CHIRICĂ (mişcat): Domnilor…

VARLAM: Nu te amesteca. Trăim un moment istoric, (la un instantaneu după o masă.). Să-l trecem posterităţii. (Ţăcăne aparatul.) Vă mulţumesc, domnilor! Slujbaşii se ridică.

SLUJBAŞUL: Nădăjduim că nu veţi publica fotografia…

VARLAM: Asta v-ar mai lipsi!...

SLUJBAŞUL: Vă mulţumim. Se înclină adânc şi ies.

VARLAM: Cum să nu fii tu mare când ei sunt aşa de mici?!

CHIRICĂ: Să se târâie astfel la picioarele mele!...

VARLAM: Asta le iartă toate păcatele. Intră o delegaţie.

UN DELEGAT: Comitetul central al crescătoriei naţionale, întrunindu-se în şedinţă plenară, vă proclamă preşedinte de onoare al societăţii şi vă roagă să primiţi acest mic dar comemorativ.

CHIRICĂ: Mulţumesc, dar...

VARLAM: Ia ascultaţi, domnilor, v-aţi învoit afară ca să ţineţi toţi acelaşi discurs?

DELEGATUL (confuz): Eu vorbesc în numele societăţii de încurajare.

VARLAM: Bată-vă să vă bată de mucaliţi! Pocneşte pe delegat peste burtă.

DELEGATUL (cu demnitate): Mă iartă, domnule, noi...

VARLAM: Bine, bine. Desfaceţi ploconul. Unul din delegaţi rupe hârtia şi dezveleşte un tablou-caricatură, care înfăţişează un cal mare, răpănos, urmat de cai mici îngrijiţi.

[75]

CHIRICA: Faraon!

VARLAM: Cine a comandat lucrarea asta?

DELEGATUL: Nimeni. Am văzul tabloul acesta într-o vitrină şi ne-am grăbit să-l cumpărăm şi vi-l aducem ca omagiu.

VARLAM: Faraon în carne şi oase! Bietul cal! Ce făptura lipsită de înfăţişare şi ia uitaţi ce pomăduiţi sunt cei pe care-i lasă în coadă. (Celorlalţi delegaţi.) Nu sunteţi de părerea mea? (Delegaţii răspund evaziv prin semne.) Faceţi-mi plăcerea şi spuneţi şi dumneavoastră un cuvânt. (l (Delegaţii gesticulează.) Totdeauna vorbeşte numai unul. Mai vorbiţi şi ceilalţi. (Delegaţii tac. Primului delegat.) Ce e cu dumnealor, sunt surdo-muţi? DELEGATUL: Dânşii au venit numai de formă, ca să dăm mai multă greutate delegaţiei noastre.

VARLAM: Bată-vă să vă bată de mucaliţi! îi împunge în burtă cu degetul. Delegaţii ies grăbiţi.

CHIRICĂ: Îmi place lucrarea asta.

VARLAM (cercetând tabloul): Bagi tu de seamă un lucru? Trăsăturile feţei au ceva omenesc în ele, aduc cu trăsăturile feţei tale. Nu cumva tu şi calul acesta sunteţi una şi aceeaşi întrupare?

CHIRICĂ: Cum îţi place să înfloreşti lucrurile. De ce urmezi şi tu pilda celorlalţi şi mă încarci cu merite care nu sunt ale mele?

VARLAM (cu exaltare): Crezi că ar există oameni mari dacă nu s-ar găsi ucenici să înflorească adevărul? Zeci de minţi ascuţite brodează acum pe canavaua pe care le-ai întins-o şi fiecare e dornic să te puie într-o lumină nouă. Mulţimea cască ochii aiurită, şi piedestalul tău se ridică tot mai sus. Nici nu-ţi dai seama pe ce culme te-a ridicat martiriul credinţei tale!

CHIRICĂ (zâmbind): Nu stau pe nicio culme. Mă ţiu ca şi altă dată de coada mârţoagei mele.

[76]

VARLAM: De aceea te şi înalţi aşa de sus. Eşti dus de un cal năzdrăvan. Murdăria vieţii nu se lipeşte de tine.

Intră Ana şi Nichita

NICHITA: Bună ziua, Chirică şi Varlam!

VARLAM (după o tăcere): Bună ziua, Ana şi Caiafa!

NICHITA: Cred că vremea a aşternut lucrurile în matca lor firească şi că ne putem înting mâna cu inima deschisă.

CHIRICĂ (cu glas încet): Şedeţi. Ana şi Nichita stau. Mică tăcere.

NICHITA: Am venit să lichidez. Vând tot şi ne stabilim pentru totdeauna în străinătate. Cu prilejul ăsta am crezut că nu se cade să vă ocolim.

CHIRICĂ: Vă mulţumesc.

VARLAM: Când aţi sosit?

NICHITA: De două zile.

VARLAM: Va să zică, nu m-am înşelat. Mi s-a părut că v-am zărit de dimineaţă zburând într-o maşină gălbuie.

ANA (care tot timpul a cercetat casa cu ochii): Ce sunt toate coroanele, spadele şi statuile astea?

VARLAM: Sunt omagiile biruinţei.

ANA: Prin urmare, este adevărat?

VARLAM: Precum vezi!

ANA: Şi casa asta este a voastră?

VARLAM: Fără îndoială.

CHIRICĂ: Numai pentru câtăva vreme…

NICHITA: Ştii ce ne-am gândit noi, dragă Chirică? Adică asta a fost părerea Anei: să ne laşi nouă copiii pentru un timp oarecare.

CHIRICĂ: Cum?

ANA: Ar fi bine pentru creşterea lor ca băieţii să călătorească câteva luni pe an. Asta le-ar deschide noi orizonturi. Voi nici nu vă daţi seama ce înseamnă a călători. Şi pe urmă trebuie să ne gândim că fiinţele plăpânde nu judecă lucrurile ca oamenii în toată firea. Este drept să dăm prilej copiilor să stea şi lângă mama lor.

VARLAM: Sau mamei prilej să stea lângă copii.

ANA: Poate…

[77]

CHIRICA: Spuneai – când ai plecat – că nu sunt copiii tăi.

ANA: Vorbesc din punctul lor de vedere. De altfel, în privinţa asta, e greu de spus adevărul. Tu crezi într-un fel, Alexandru într-alt fel.

CHIRICA: Dar tu cum crezi?

ANA: Eu cred… cum zice el. Nichita zâmbeşte cu încredere. Ana îl priveşte supusă.

CHIRICA: Ce schimbată eşti, Ana!

VARLAM: Straşnic te-ai emancipat!

NICHITA: Gândiţi poate că sunt vreun tiran? Întrebaţi-o. Dragostea o face să fie astfel. Fericirea noastră ar fi deplină dacă n-ar tulbura-o uneori umbra copiilor.

CHIRICA: Eşti fericită, Ana?

ANA: Da, dragul meu, sunt fericită.

NICHITA: Legătura voastră era o pierdere de vreme zadarnică.

CHIRICA: Acum s-au mai schimbat lucrurile. Ai fi putut să cutreieri lumea alături de copiii tăi.

ANA: N-aş fi fost fericită.

CHIRICA: Atât de mult îl iubeşti?

ANA: Mai mult decât pe mine însămi, (în curte răsună glasul copiilor. Ana se face albă la faţă, dar se stăpâneşte.) E glasul lor.

CHIRICA: Sunt jos în curte amândoi.

Ana face câţiva paşi. Ajunsă la fereastră, cată cu ochii să prindă siluetele copiilor, apoi deodată faţa i se strâmbă de durere. Vrea să articuleze numele băieţilor, dar glasul i se stinge. Chirică şi Varlam o ajută să stea jos.

NICHITA (cu ochii în pământ): Eşti mai slabă decât mi-aş fi închipuit.

ANA (îl priveşte cu sfială, apoi se scoală şi strigă deodată ca o fiară rănită): Copiii sunt ai mei! Iese repede în dreapta.

VARLAM (după o tăcere, lui Nichita): Te-ai ucis cu propriile tale arme.

[78]

NICHITA: După ce va trece criza, are să-şi vie în fire.

VARLAM: Nu vezi că firea a vorbit!? Sofismele, dragul meu, sunt băşici de spumă – se ridică deasupra pământului, dar se sparg şi cad fărâmiţate înapoi. Copiii sunt ai celor care le-au dat viaţă.

NICHITA (mereu cu privirea în jos): Toţi suntem fiii întâmplării. Ne tragem urni dintr-alţii ca peştii şi ca furnicile.

VARLAM: Îţi dai seama ce se petrece afară?

NICHITA: Viţeluşii strigă la fel, şi în urmă uită cine i-a zămislit.

CHIRICA: Vorbeşti cu păcat.

NICHITA: Nu există păcate, există numai slăbiciuni.

VARLAM: Fă-mi plăcerea şi uită-te pe fereastră.

NICHITA: De prisos. Femeia e plămădită şubred. Asta m-a şi făcut să-mi încovoi grumazul.

VARLAM: Fă-mi plăcerea şi uită-te pe fereastră.

NICHITA: De prisos. Am înţeles de mult că o roade dorul de copii. Şi, fiindcă mie îmi place să joc cu cărţile pe faţă, i-am împlinit dorinţa. VARLAM: Fă-mi plăcerea…

NICHITA: Ce înseamnă mascarada asta? Pentru ce au îngenuncheat nespălaţii aceia la picioarele ei? Şi de ce-şi împreună astfel braţele şi ce vorbe neînţelese bolborosesc? Nu pot îndura priveliştea asta. Pleacă de la fereastră.

VARLAM: Nici Ana nu poate s-o îndure, îşi ascunde faţa în mâini, şi pieptul i se ridică şi se lasă ca o pânză biciuită de furtună. Copiii stau lipiţi de coapsele ei, dar iată că cel mare se rupe de lângă ea şi se trage deoparte, cu ochii ţintuiţi în pământ.

NICHITA: Nu mă poate suferi. Ar fi fost mai cuminte să nu m-arăt decât după ce-l va fi domesticit. Dar izbânda ta e trâmbiţată cu atâta emfază, că am vrut să mă conving cu ochii. Am vrut să văd ce este adevărat şi ce ţine de legendă în toată istoria asta.

ANA (intră schimbată la faţă): Pentru ce au îngenuncheat oamenii aceia înaintea mea? Şi de ce s-a smuls băiatul

1791

NICHITA: Ciudată lumina, care nu arde în toate candelele f Aş putea să ştiu cum se numeşte?

VARLAM: O poţi boteza cum îţi place. Cuvintele n-au

însemnătate. (Trage pe Nichita deoparte.) Flacăra rară, care nu pâlpâie în toate candelele, am putea-o numi, de pildă, uitarea de sine.

NICHITA: În candela mea n-are să se aprindă niciodată. Rămâneţi cu bine!

Iese.

ANA (cu ochii pironiţi la Chirică): E un om rar, neasemuit; un om care…

CHIRICĂ: Taci, Ana, taci! Nu sunt nimic din ceea ce mintea ta înfierbântată născoceşte. Sunt un biet om. Un om care a suferit mai mult decât alţii. Atât. Nu te lua după câte se spun despre mine. Lumea face acum ce a făcut şi altă dată: înfloreşte.

Tăcere lungă.

ANA (privind împrejur): Unde e?

VARLAM: Cine?

ANA: El.

VARLAM (lui Chirică, după altă tăcere): Mai era cineva aici?

CHIRICĂ (senin): Nu mi-aduc aminte să fi fost cineva.

CORTINA